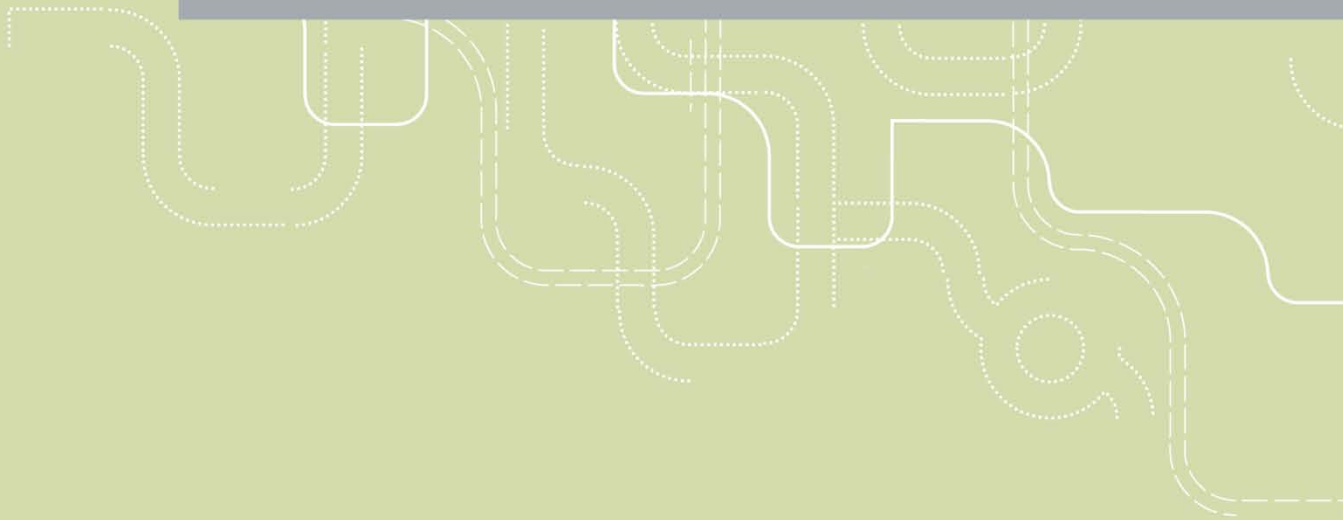

Økonomiske virkninger av reiseliv i Østfold 2009

Økonomiske virkninger av reiseliv i Østfold 2009

Petter Dybedal og Eivind Farstad

Transportøkonomisk institutt (TØI) har opphavsrett til hele rapporten og dens enkelte deler. Innholdet kan brukes som underlagsmateriale. Når rapporten siteres eller omtales, skal TØI oppgis som kilde med navn og rapportnummer. Rapporten kan ikke endres. Ved eventuell annen bruk må forhåndssamtykke fra TØI innhentes. For øvrig gjelder [åndsverklovens](#) bestemmelser.

ISSN 0808-1190

ISBN 978-82-480-1077-7 Papirversjon

ISBN 978-82-480-1076-0 Elektronisk versjon

Oslo, mai 2010

Tittel: Økonomiske virkninger av reiseliv i Østfold 2009

Title: Economic impacts of tourism in Østfold county 2009

Forfattere: Petter Dybedal
Eivind Farstad

Author(s): Petter Dybedal
Eivind Farstad

Dato: 05.2010

Date: 05.2010

TØI rapport: 1070/2010

TØI report: 1070/2010

Sider 42

Pages 42

ISBN Papir: 978-82-480-1077-7

ISBN Paper: 978-82-480-1077-7

ISBN Elektronisk: 978-82-480-1076-0

ISBN Electronic: 978-82-480-1076-0

ISSN 0808-1190

ISSN 0808-1190

Finansieringskilde: Østfold Fylkeskommune

Financed by: Østfold County Council

Prosjekt: 3520 - Økonomiske virkninger av reiseliv for Østfold

Project: 3520

Prosjektleder: Petter Dybedal

Project manager: Petter Dybedal

Kvalitetsansvarlig: Tone Haraldsen

Quality manager: Tone Haraldsen

Emneord: Reiseliv

Key words: Economic impacts

Ringvirkninger

Tourism

Turisters forbruk

Tourists' consumption

Sammendrag:

For 2009 er det beregnet at turister handlet varer og tjenester for om lag 2,15 milliarder kroner i Østfold (inklusive merverdiavgift). Hotell- og campinggjesters forbruk var om lag 790 mill kr, tilsvarende for besøkende hos slekt og venner og annen overnatting 486 mill kr, hytteeiere 389 mill kr, dagsturister og gjennomreisende 347 millioner kroner og båtturister 29 mill kr. I tillegg utgjorde transporttjenester (ferge og jernbane) i fylket 111 mill kr. En beregnet produksjonsmultiplikator på 1,37 gir drøyt 2 milliarder kroner i direkte og indirekte produksjonsvirkninger (kun ca 1/3 av varehandelsomsetningen regnes per definisjon som produksjonsverdi). Sysselsettingsvirkningene av turistkonsumet utgjør om lag 2 770 arbeidsplasser, ca 2,1 prosent av sysselsettingen i fylket. Rapporten gir også tall på regionnivå (fem regioner).

Summary:

The report estimates total tourist consumption in Østfold county of Norway at 2.15 billion NOK in 2009 (vat included). Overnight visitors in commercial accommodation (hotels and camping sites) spent NOK 790 millions, tourists visiting friends and relatives (including unspecified accommodation) 486 millions, second home users 389 millions, day visitors and transit travellers 347 millions, and leisure boat travellers 29 millions. The production multiplier is estimated at 1.37, implying total direct and indirect production values of 2 billion NOK (the production value in retail trade being set at one third of the sales value). Direct and indirect employment is estimated to be 2 770 jobs, which constitutes 2.1 per cent of the total employment in the county. This report also presents figures for five sub-regions within Østfold county.

Language of report: Norwegian

Transportøkonomisk Institutt
Gaustadalleen 21, 0349 Oslo
Telefon 22 57 38 00 - www.toi.no

Institute of Transport Economics
Gaustadalleen 21, 0349 Oslo, Norway
Telefon 22 57 38 00 - www.toi.no

Forord

Transportøkonomisk institutt (TØI), har beregnet økonomiske virkninger av turisme for en rekke fylker og regioner innen fylkene de senere år, også for Østfold fylke og fem regioner innen fylket (2006). TØI har på denne bakgrunn fått i oppdrag å lage en oppdatering av rapporten fra 2006. Rapporten er fullført i mars 2010, slik at man har kunnet gjøre beregningene for 2009, og ikke for 2008 slik det opprinnelig var avtalt med oppdragsgiver.

I forhold til 2006-rapporten er det denne gang lagt mer ressurser i datainn-samling og beregninger av tall for dagsturisme og gjennomgangstrafikk. Det er dessuten utarbeidet en regnearkmodell som kan anvendes for oppdateringer av overnattingstall, turistkonsum og produksjons- og sysselsettingsvirkninger for senere år.

Initiativet til denne analysen er tatt av Østfold fylkeskommune, som også er oppdragsgiver. Prosjektansvarlig for oppdragsgiver har vært rådgiver Trine Moe Stokstad, mens Kjell Rennesund i Østfold Analyse har bidratt med innspill og kommentarer.

Rapporten er skrevet av Petter Dybedal (prosjektleder) og Eivind Farstad. Tone Haraldsen har kvalitetssikret rapporten og Tove Ekstrøm har tilrettelagt rapporten for publisering.

Oslo, mai 2010

Transportøkonomisk institutt

Lasse Fridstrøm
instituttssjef

Tone Haraldsen
avdelingsleder

Innhold

Sammendrag

1	Problemstillinger og definisjoner	1
1.1	Bakgrunn og mål.....	1
1.2	Resultatvariable	1
1.3	Regioninndeling.....	2
1.4	Hvem er turister ?	2
1.5	Båtturisme, dagsbesøkende og gjennomreisende	3
1.6	Turistkonsumet	3
1.7	Direkte og indirekte virkninger.....	3
2	Turistovernattinger i Østfold 2009.....	4
2.1	Utgangspunktet: Ikke heldekkende statistikk	4
2.2	Hoteller og liknende i Østfold	5
2.3	Camping og hyttegrender.....	6
2.4	Beregning av private overnattinger.....	8
2.5	Oppsummering overnattinger	12
3	Beregning av turistenes konsum.....	15
3.1	Turistkonsum knyttet til overnattinger hotell, camping, slekt og venner og ”annet”	15
3.2	Forbruk knyttet til eie og bruk av fritidsboliger	17
3.3	Beregning av forbruk for båtturister	20
3.4	Totale konsumtall for overnattende turister.....	21
3.5	Forbruk knyttet til gjennomgangstrafikk	24
3.6	Forbruk knyttet til dagsbesøk	28
3.7	Forbruk knyttet til produksjon av interregionale transporttjenester	31
3.8	Samlet turistrelatert forbruk i Østfold.....	32
4	Direkte og indirekte produksjons-virkninger og sysselsetting	34
4.1	Innledning	34
4.2	Direkte og indirekte produksjonsvirkninger	35
4.3	Sysselsetting.....	37
4.4	Oppsummering direkte og indirekte virkninger.....	39
5	Sammenlikning med tall for 2006	40
6	Regnearkmodell for oppdatering	41

Sammendrag:

Økonomiske virkninger av reiseliv i Østfold 2009

For 2009 er det beregnet at turister handlet varer og tjenester for om lag 2,15 milliarder kroner i Østfold (inklusive merverdiavgift). Overnattingsgjester står for nær 80 prosent av forbruket (hotell- og campinggjester 790 mill kr, besøkende hos slekt og venner og annen overnatting 486 mill kr, hytteeiere 389 mill kr, båtturister 29 mill kr). Forbruket for dagsturister og gjennomreisende er beregnet til 347 millioner kroner. Indirekte produksjonsvirkninger utgjør et tillegg på 37 prosent til direkte virkninger. Sysselsettingsvirkningene av turistkonsumet utgjør om lag 2 770 arbeidsplasser, ca 2,1 prosent av sysselsettingen i fylket. Rapporten gir også tall for forbruk og direkte virkninger på regionnivå (fem regioner).

Overnatting: Turisme er mer enn hotell og camping

Antallet turistovernattinger i Østfold i 2009 (overnattinger foretatt av personer bosatt utenfor fylket) er beregnet til ca 3,36 millioner. Ytterligere ca 585 000 overnattinger ble foretatt av østfoldinger i andre Østfoldregioner enn bostedsregionen¹.

Tabell 1 Overnattinger i Østfold 2009 etter region og overnattingskategori. 1000 overnattinger.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold totalt
	Antall overnattinger (1000)					
Hotell	37	105	110	70	16	338
Camping og hyttegrend	68	65	67	188	64	452
Slekt/venner	89	161	240	172	177	837
Annet	21	34	35	51	16	156
Privat hytte	127	253	1074	303	312	1484
Båtturisme	14	2	64	8	7	95
Sum	355	619	1590	791	592	3363

TØI-rapport 1070/2010

¹ Summen av overnattingene i regionene er større enn antallet turistovernattinger i fylket, fordi personer som er bosatt i én region i Østfold og reiser på ferie i en annen region innen fylket er turister på regionnivå, men ikke på fylkesnivå.

Hyttebesøk og overnattinger hos slekt og venner utgjorde til sammen om lag 70 prosent av turistovernattingene i fylket (i disse tallene ligger også leie av private hytter). Kommersielle overnattinger (hotell, camping) utgjorde ca 23 prosent av overnattingene i fylket i 2009.

Oppstillingen viser at hytteturismen er den viktigste målt i antall overnattinger i alle regionene i fylket.

Fredrikstad og Hvaler er den viktigste reiselivsregionen i fylket (slik regionene er definert). Denne regionen omfatter flere av de viktigste kystområdene (inkludert Onsøyområdet) i fylket, og står for 40 prosent av alle overnattingene i regionene og 52 prosent av alle hytteovernattingene.

Tabell 2 Overnattinger i Østfold 2009 etter nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold totalt
Nordmenn	302	516	1460	694	509	2896
- herav yrke	15	60	59	32	7	173
- herav ferie/fritid	286	456	1401	662	503	2724
Utlendinger	54	103	130	97	83	466
- herav yrke	4	13	12	9	1	38
- herav ferie/fritid	50	91	118	87	82	428
Totalt	355	619	1590	791	592	3362

TØI-rapport 1070/2010

Nordmenns ferie- og fritidsbetingede overnattinger utgjør størsteparten av turistovernattingene i fylket (over 80 prosent). Andelen utlendinger utgjør 14 prosent og andelen yrkesbetingede overnattinger (nordmenn pluss utlendinger) utgjør bare drøyt seks prosent. Vi har da regnet at alle overnattinger utenom hoteller er fritidsbetingede.

Turistenes forbruk i Østfold

Samlet turistforbruk i Østfold i 2009, er beregnet til om lag 2,15 milliarder kroner, inkludert merverdiavgift (tabell 3). Herav er det beregnet et forbruk på 643 millioner kroner i Fredrikstad og Hvaler, 520 millioner kr i Mosseregionen, 445 mill kr i Sarpsborg, 351 mill kr i Indre Østfold og 211 mill kr i Halden. Disse tallene inkluderer også faste utgifter og andre utgifter knyttet til eie og vedlikehold av fritidsboliger (men ikke utgifter til nybygg og/eller oppgradering).

Overnattende turister bosatt utenfor Østfold står for ca 1,54 milliarder kroner i forbruk, mens gjennomreisende og dagsbesøkende står for ca 347 millioner kroner til sammen. Faste utgifter til fritidsboliger og vedlikehold av fritidsboliger eid av personer bosatt utenfor fylket utgjør 155 millioner kroner.

Tabell 3 Samlet turistforbruk 2009 etter overnattingsform og type. Millioner kroner, inklusive merverdiavgift

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold fylke
Overnattende turister						
Hotell og lignende	52,9	141,2	153,8	110,8	22,8	481,5
Camping	46,6	44,4	45,8	128,3	43,9	309,0
Slekt/venner	42,1	76,3	113,8	81,5	91,8	405,5
Annen overnatting	10,8	17,4	18,1	26,3	8,2	80,8
Privat fritidsbolig, bruksbetingede forbruk	20,3	48,5	167,8	60,1	29,3	233,9
Båtturisme	4,2	0,7	19,5	2,3	2,2	28,9
Andre turistkategorier						
Dagsturisme	14,5	8,6	29,	5,5	11,0	68,6
Gjennomreiseturisme *)	7,5	89,3	0,0	65,9	112,9	278,1
Privat fritidsbolig, faste utgifter og vedlikehold	11,7	18,6	115,6	39,8	28,7	154,9
Særskilte transporttjenester **)						111,2
Sum	210,7	445,1	643,1	520,5	350,7	2152,4

TØI-rapport 1070/2010

*) Omsetning langs E 18 er lagt til Indre Østfold

**) Omfatter jernbane, ekspressbuss, ferje Moss-Horten. Ikke tallgrunnlag for regionfordeling

Tallene for Østfold samlet inkluderer også verdien av transporttjenester produsert innenfor Østfolds grenser for konsum til turister (111 millioner kroner, ikke regionfordelt), det vil si med ferje (Moss-Horten), jernbane og ekspressbuss. Tallene omfatter således ikke konsumet av transporttjenester og andre tjenester til turister ved Moss Lufthavn Rygge.

Summerer man regionene finner man at tallene for Østfold samlet er ikke lik summen av tallene for regionene på alle punkter. Dette henger sammen med at for fylket regnes kun bruk av fritidshus eid av personer bosatt utenfor Østfold regnes med, mens for regionenes del regnes det også med fritidshus eid av personer bosatt i andre regioner i Østfold.

Turistenes konsum omfatter både kjøp av reiselivsprodukter (overnatting, servering, transport, aktiviteter) og andre typer varer og tjenester (dagligvarer, bensin, post og tele etc.). Tabell 4 viser hvordan i alt ca 1,5 milliarder kroner av turistomsetningen i Østfold (fordeling på dette detaljnivået er ikke gjort for båtturister, dagsbesøkende og gjennomreisende) fordeler seg.

Tabell 4 Totalt turistkonsum for overnattende turister, eksklusive båtturister, 2009 etter produkttype. Verdier inklusive mva. Millioner kroner.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold totalt
	Millioner kroner					
Overnatting	36,8	70,0	81,3	90,9	38,5	317,4
Servering	32,0	62,9	83,1	70,8	34,7	275,5
Transport	37,3	69,0	88,4	82,1	43,0	316,1
Dagligvarer	21,0	38,8	86,6	53,4	25,6	192,1
Øvrige innkjøp	34,7	68,4	133,5	84,0	41,9	319,1
Aktiviteter	10,9	18,9	26,3	25,8	12,3	90,5
Totalt	172,7	327,9	499,3	407,0	196,0	1510,7

TØI-rapport 1070/2010

Salg til turister av andre produkter enn det reiselivsnæringene produserer, kalles ofte overrislingseffekt. Tabellen viser for eksempel at varehandel (utenom kjøp av drivstoff, som er inkludert i ”transport”) utgjør i overkant av en halv milliard kroner, eller om lag en tredel av overnattende turistenes forbruk i Østfold. Ellers utgjør omsetning av overnattings- og serveringstjenester ca 593 millioner kroner og transport ca 316 millioner kroner.

Direkte og indirekte økonomiske virkninger

Utgangspunktet er den ”importerte etterspørsel” turister representerer. Vi er altså ute etter å måle de direkte og indirekte økonomiske virkninger i bestemte geografiske områder av at **turistene** kjøper varer og tjenester i disse områdene. Med turister mener vi her både personer på reise i ferie/fritidsøyemed og personer på reise i forbindelse med yrke (herunder kurs og konferanser).

De direkte virkningene er lik verdien av den produksjonen turistenes innkjøp av varer og tjenester skaper i reiselivsnæringene og de andre næringene (for eksempel varehandel) som betjener turistene.

De indirekte virkningene oppstår i hovedsak ved at de foretakene som selger direkte til turistene, må ha underleveranser fra andre produsenter, og ved at turistenes kjøp av varer og tjenester skaper eierinntekter og lønnsinntekter i de berørte foretakene, som igjen brukes til vare- og tjenestekjøp (privat konsum).

I Østfold skapte et beregnet turistkonsum på 2,15 milliarder kroner inklusive merverdiavgift i 2009 direkte og produksjonsvirkninger (eksklusive merverdiavgift) på knapt 1,48 milliarder (merk at kun avansen i varehandelssektoren regnes som produksjonsverdi) og indirekte virkninger på ca 545 millioner, til sammen litt i overkant av 2 milliarder kroner (tabell 5).

For hver krone i direkte produksjonsøkning skapes en indirekte produksjon til en verdi av 37 øre på fylkesnivå (tilsvarende en multiplikator på 1,37).

Tabell 5 Direkte og indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Østfold 2009. Verdier eksklusiv merverdiavgift. Millioner kroner.

	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Totalt
Hotell og restaurant	553,6	33,0	586,6
Varehandel ²	160,5	30,9	191,4
Transport	395,6	87,1	482,7
Annen privat tjenesteyting	368,1	128,1	496,2
Post og tele, bank og forsikring		88,7	88,7
Bygg og anlegg		44,3	44,3
Nærings- og nytelsesmidler		44,3	44,3
Andre næringer		88,7	88,7
Totalt	1477,8	545,0	2022,8
Multiplikator produksjon			1,37

TØI-rapport 1070/2010

I tabell 6 vises samlede indirekte og direkte produksjonsvirkninger etter region.

Tabell 6 Direkte og indirekte virkninger av reiseliv etter region. Østfold 2009. Verdier eksklusiv merverdiavgift. Millioner kroner.

	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Totalt
Halden	149,8	50,1	199,9
Sarpsborg	298,3	103,8	402,2
Fredrikstad/ Hvaler	413,4	147,9	561,3
Mosse-regionen	354,7	121,3	476,0
Indre Østfold	222,0	63,1	285,1
Østfold	1477,8	545,0	2022,8

TØI-rapport 1070/2010

Beregnete sysselsettingstall viser at nær 2 800 personer sysselsettes i Østfold som følge av turistenes etterspørsel pluss de indirekte virkningene dette skaper. Dette utgjør i 2,1 prosent av antall personer som var sysselsatt i fylket i 2009.

På regionnivå utgjør reiselivsrelatert sysselsetting ca 300 personer i Halden (2,3 prosent), i Sarpsborg ca 600 (2,5 prosent), i Fredrikstad/Hvaler litt over 800 (2,3 prosent), i Mosseregionen ca 700 (2,7) prosent og i indre Østfold i underkant av 500 (1,7 %).

I tabell 7 oppsummeres overnattinger, turistkonsum og direkte/indirekte produksjons- og sysselsettingsvirkninger i Østfold og i regionene.

² Produksjonsverdien er satt lik bruttofortjenesten, lik 31 % (landsgjennomsnitt) av omsetning ekskl. mva.

Tabell 7 Direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region i Østfold. Overnattinger, produksjonsvirkninger og sysselsetting 2009.

	1000 overnattinger	Totalt turistkonsum mill. kroner ³	Direkte + indirekte produksjons- virkninger mill. kr. ⁴	Antall direkte og indirekte sysselsatte	Produksjons- multiplikator
Halden	355	213,1	199,9	297	1,33
Sarpsborg	619	445,1	402,2	598	1,35
Fredrikstad/Hvaler	1590	643,1	561,3	835	1,36
Mosseregionen	791	520,5	476,0	708	1,34
Indre Østfold	592	350,7	285,1	485	1,28
Østfold	3363	2152,4	2022,8	2767	1,37

TØI-rapport 1070/2010

³ Inklusive merverdiavgift

⁴ Eksklusive merverdiavgift

1 Problemstillinger og definisjoner

1.1 Bakgrunn og mål

TØI har gjennomført analyser av økonomiske ringvirkninger av reiseliv for en rekke fylker og regioner. Blant annet er det blitt gjennomført en analyse på fylkes- og regionnivå for Østfold med tall for året 2006 (Dybedal 2007).

Hovedmålene med prosjektet er å

- a) Gjennomføre en ringvirkningsanalyse for 2009, med de samme parametrene som i analysen for 2006. Analysen gjennomføres for hele fylket og for fem nærmere spesifiserte regioner.
- b) Utarbeide en analyse av omfang og ringvirkninger av dagsturisme og gjennomgangstrafikk.
- c) Etablere et system for enkel oppdatering av resultatene fra 2009 til senere år

I denne rapporten vises resultatene av analysen for 2009. Metodene som er anvendt er i stor grad de samme som i 2006, men det foreligger nå et klart bedre datagrunnlag. I et pågående TØI-ledet forskningsprosjekt (finansiert av Norges forskningsråd) er det gjennomført nye ferieundersøkelser blant nordmenn (overnattinger og forbruk), undersøkelse av bruk av fritidsboliger (overnattinger og forbruk) samt forbruksundersøkelser blant utlendinger (fergereisende og flyreisende).

Oppdragsgiver for prosjektet er Østfold fylkeskommune.

1.2 Resultatvariable

Analysen gir tall for følgende økonomiske ringvirkninger på fylkes- og regionnivå:

- Totale overnattingstall fordelt på overnattingsform (hotell, camping, leid/egen/lånt hytte, slekt og venner, båtturisme og ”annet”)
- Turistenes konsum,
 - Samlet for fire hovedkategorier av besøkende (yrkes- og fritidsbetingede reiser for henholdsvis nordmenn og utlendinger)
 - Fordeling på reiselivsprodukter og andre typer varer og tjenester
 - Etter overnattingsform/reisetype
- Direkte og indirekte produksjonsvirkninger fordelt på næringer

- Hovedtall for direkte og indirekte sysselsetting.

For hele fylket samlet er det i tillegg gjort beregninger av omfang av dagsbesøkende og gjennomreisende, og forbruk knyttet til dette.

1.3 Regioninndeling

Nedenstående regioninndeling er valgt i samråd med oppdragsgiver:

- Halden
- Sarpsborg
- Fredrikstad – Hvaler
- Mossregionen (kommunene Moss, Rygge, Råde og Våler)
- Indre Østfold (kommunene Aremark, Marker, Rømskog, Askim, Eidsberg, Rakkestad, Skiptvedt, Trøgstad, Spydeberg og Hobøl)

1.4 Hvem er turister ?

Vår definisjon av turister (kalles også besøkende eller 'visitors') er basert på World Tourism Organisation (WTO) sin definisjon (WTO 1994). Turister defineres der som

personer som reiser til eller oppholder seg på et sted som ligger utenfor det området de normalt ferdes, der reisen er av en ikke-rutinemessig karakter og oppholdet på stedet som besøkes varer kortere enn et år.

Dette innebærer at turister inkluderer innenlandske så vel som utenlandske besøkende. Formålet med reisen er *ikke* definert, i den forstand at definisjonen ikke skiller mellom ferie- og fritidsreisende og forretningsreisende. Forretningsreisende er definert som personer som reiser for offentlig eller privat arbeidsgivers regning.

Som turister regnes – ut fra definisjonen – også personer som er bosatt i det fylket eller den regionen vi gjør beregninger for, dersom de ellers oppfyller definisjonens kriterier.

Som hovedprinsipp har vi valgt å vinkle analysen mot etterspørsel fra **personer bosatt utenfor regionen, respektive fylket**. Det er den importerte etterspørsel (til region eller fylke) som fokuseres.

Forbruket ved hytteopphold i samme region som man bor er derfor ikke tatt med i våre beregninger.

Derimot tas forbruk knyttet til andre typer overnatting (hotell, camping, hyttegrend, slekt og venner) med. Dette henger sammen med at overnattinger innen regionen foretatt av regionens egne innbyggere er vanskelig å skille ut fra

den statistikk som er tilgjengelig. Vi vil for øvrig anta at omfanget av kommersielle overnattinger og overnattinger hos slekt og venner innen bostedsregionen er relativt beskjedent i omfang.

1.5 Båtturisme, dagsbesøkende og gjennomreisende

Gjennomgangstrafikken er stor i Østfold, det er stor transitt av både turister og varer mellom grenseovergangene og Osloområdet. Gjennomreisende kan antas å legge igjen relativt store beløp i serveringsvirksomheter og bensinstasjoner langs hovedveiene, det har derfor vært ønskelig at dette "markedet" fokuseres i analysen.

Også dagsbesøket av turister og besøk i forbindelse med bruk av fritidsbåter antas å være ganske stort i Østfold. Vi presenterer i kapittel 5 beregninger av hvor mye gjennomreisende og dagsbesøkende kan bety økonomisk i fylket. Båtturisme er behandlet sammen med annen overnatting i kapittel 2.

1.6 Turistkonsumet

Turistkonsum i et område defineres som turistenes forbruksutgifter innen vedkommende område. Det består av utenlandske ferie- og fritidsreisendes turistkonsum, norske husholdningers turistkonsum og norske næringers utgifter til forretningsreiser.

Det beregnede turistkonsumet er konsekvent presentert som netto verdier, det vil si eksklusive merverdiavgift.

1.7 Direkte og indirekte virkninger

Produktene fra de såkalte reiselivsnæringene på et sted – overnatting, servering, transport, reisebyråer/turoperatører og aktiviteter/museer/underholdning - kjøpes både av turister og lokalbefolkning. Turister bruker også penger på andre saker og ting enn det reiselivsnæringene tilbyr. Dette er for eksempel bensin, dagligvarer, klær og skotøy, og denne "ekstraomsetningen" kalles ofte *overrullingseffekt* (når det regner på presten osv.).

De direkte virkningene er lik verdien av den produksjonen som skjer i reiselivsnæringene og de andre næringene for å skaffe turistene de produktene de kjøper. De indirekte virkningene oppstår i hovedsak ved at de foretakene som selger direkte til turistene må ha underleveranser fra andre produsenter, og ved at turistenes kjøp av varer og tjenester skaper eierinntekter og lønnsinntekter i de berørte foretakene, som igjen brukes til vare- og tjenestekjøp. Det er her helt sentralt å fokusere på andelen av de indirekte virkningene som faktisk oppstår innen det geografiske området vi studerer.

2 Turistovernattinger i Østfold 2009

2.1 Utgangspunktet: Ikke heldekkende statistikk

2.1.1 Stor andel ikke-kommersielle overnattinger

Omfanget av turismen sett ut fra etterspørselssiden måles ved antall turister og hvor lenge hver enkelt oppholder seg i fylket/regionen. Overnattinger (og antall dagsbesøk) er derfor den mest hensiktsmessige registreringsenheten når det gjelder å beregne omfanget av turismen.

Både norske og utenlandske turisternes opphold skjer i stor grad i typer av overnatting som av ulike grunner ikke fanges opp av offentlig overnattingsstatistikk. Dette gjelder naturlig nok privat innkvartering (fritidsboliger, fritidsbåter, besøk hos slekt og venner, innkvartering i regi av arbeidsgiver, etc),

2.1.2 Mangler i overnattingsstatistikken for hotell, camping etc

Innen registerstatistikken for kommersiell overnatting (hotell, camping, hyttegrend og hytteformidling) er det en del overnattingssteder som mangler:

- Hotellbedrifter med færre enn 20 senger er ikke med i hotellstatistikken
- Campingstatistikken omfatter ikke campingforetak med færre enn 50 oppstillingsplasser og/eller færre enn åtte hytteenheter.
- Hyttegrender (som omfatter foretak med utleie av minst tre hytter eller leiligheter for selvhushold) er mangelfullt dekket av SSB. Dette skyldes dels manglende oversikt over bedriftspopulasjonen, dels at slike kan være organisert som sameier, og (i beste fall) blir innberettet til hytteformidlingsstatistikk
- Feriehjem og lignende knyttet til foreninger, bedrifter, etc som ikke opererer som kommersielle, selvstendige foretak fanges som regel ikke opp av hotell-, hyttegrend- eller campingstatistikk

Disse manglene innebærer at det i offentlig statistikk kan være betydelig underrapportering av turistrelaterte overnattinger.

2.1.3 Regionalisering

SSBs overnattingsstatistikk (slik den er publisert på statistikknett.com) oppgir ikke (av hensyn til anonymitet) tall for kommuner eller regioner der det er færre enn tre bedrifter innen henholdsvis hotell, camping eller hyttegrend. Derfor slås kommuner sammen i statistikken.

I hotellstatistikken for Østfold er det gitt hotelltall for bykommunene Halden, Sarpsborg, Fredrikstad og Moss. Tall for de øvrige kommuner er slått sammen som "Resten av Østfold", som omfatter ett hotell på Hvaler og tre i Rygge, samt

ett i Eidsberg og ett i Askim. Ut fra sengetall i de enkelte hotellene har vi fordelt antallet overnattinger på Hvaler (til Fredrikstad/Hvaler), Rygge (til Mosseregionen) og Askim/Eidsberg/Rømskog (til indre Østfold).

I campingstatistikken er regioninndelingen nær den samme som i dette prosjektet. Unntaket er at Halden og Aremark er slått sammen. Her har vi fordelt overnattingene i likt på de to kommunene, ut fra at campingstatistikken omfatter to plasser i hver kommune.

2.1.4 Annet datagrunnlag

I denne analysen har vi anvendt internett – hjemmesidene til de enkelte kommuner, destinasjonene (visitmoss.no, visitindre.no, visitsarpsborg.no osv.) samt andre reiselivsrelaterte informasjonssteder – for å kartlegge omfanget av overnattingssteder som ikke er med i SSBs hotellstatistikk, campingstatistikk eller hyttegrendstatistikk.

2.2 Hoteller og liknende i Østfold

2.2.1 Bedrifter i og utenfor offentlig statistikk

SSBs hotellstatistikk oppgir at det var i alt 30 bedrifter innen kategorien ”hotellvirksomhet” som var i drift i Østfold i 2009. Det reelle antallet bedrifter er noe høyere. I følge SSBs strukturstatistikk, som er basert på foretaksregisteret, var det 34 bedrifter i Østfold i 2007. Noen nye er kommet til, og vi har identifisert i alt 37 hotellbedrifter i Østfold i 2009. De sju bedriftene som ikke er med i hotellstatistikken har til sammen ca 65 rom¹. Til sammenlikning omfatter de bedriftene som er med i SSBs statistikk i alt 1 600 rom.

Vi har innhentet informasjon om kapasitet i disse sju bedriftene, dels fra deres hjemmesider på internett, og dels direkte fra bedriftene. Noen av bedriftene har oppgitt overnattingstall, mens vi for de øvrige har beregnet overnattingstall ut fra antall senger/rom og åpningstid.

Vandrerhjem omfattes ikke av hotellstatistikken, men SSB oppgir tall på fylkesnivå. Vi har her fordelt gjestedøgnene for Østfold på de tre vandrerhjemmene i henholdsvis Moss, Sarpsborg og Halden ut fra sengetall og antall uker åpent i 2009.

I tillegg er overnattingstall fra ett høystandard leilighetsanlegg på Hvaler lagt inn i hotelltallene. Overnattinger herfra er for øvrig rapportert til SSBs hyttegrendstatistikk.

¹ Herav 2 bedrifter i Mosseregionen (32 rom), 2 i Fredrikstad/Hvaler (18 rom) og 3 i Indre Østfold (15 rom)

2.2.2 Fordeling på nasjonalitet og formål

SSB oppgir nasjonalitetsfordeling i hotellstatistikken (på regionnivå), men ikke for vandrehjem. Fordelingen på nordmenn og utlendinger for vandrehjennene og de overnattingene som ikke er med i noen av disse statistikkene, antas å være lik fordelingen på nordmenn og utlendinger i hotellstatistikken.

I hotellstatistikken oppgis ikke formål med overnattingen for nordmenn og utlendinger hver for seg. Vi må derfor anta at nordmenn og utlendinger har samme andel ferie- og fritidsreisende. Denne andelen gjør vi også gjeldende for de hotellene som ikke er med i hotellstatistikken. Når det gjelder vandrerhjem, antar vi at alle overnattinger er ferie/fritidsbetingede.

Vi kommer fram til følgende overnattingstall for hoteller og liknende overnattingssteder Østfold og de enkelte regioner:

Tabell 1 Hotellovernattinger i Østfold etter region, formål og nasjonalitet. 2009. Inkludert vandrerhjem, pensjonater etc. 1000 overnattinger.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad	Mosseregionen	Indre Østfold	Sum Østfold
Hotell i alt	37	105	110	70	16	338
Nordmenn ferie	14	25	33	22	8	101
Nordmenn yrke	15	60	59	32	7	173
Utlendinger ferie	3	9	6	6	1	25
Utlendinger yrke	4	13	12	9	1	38

TØI rapport 1070/2010

2.3 Camping og hyttegrender

2.3.1 Tallgrunnlag

I SSBs strukturstatistikk oppgis at det i 2007 var i alt 35 bedrifter i Østfold i kategorien ”annen overnatting”, som omfatter ”drift av vandrerhjem og ferieleiligheter”, drift av campingplasser og turisthytter og ”annen overnatting”.

SSBs campingstatistikk oppgir at det er 22 campingplasser og 2 hyttegrender registrert i Østfold. Ser vi bort fra de tre vandrerhjennene i fylket, som vi inkluderer i hotellovernattingstall, har vi identifisert i alt 34 bedrifter² som faller inn under disse kategoriene ved å samle inn informasjon fra ulike kilder på Internett. Av disse er i alt 31 foretak med camping som hovedvirksomhet, mens de øvrige tre er foreningstilknyttede anlegg (misjon, fagforening, naturister).

Antallet campingbedrifter i SSBs statistikk og totalt i Østfold fordeler seg slik etter region:

² Vi har her utelatt to leirsteder i Mosseregionen, Oksenøen Sommerleir og Vansjø Villmarksleir, samt Storesand telt- og badeplass på Hvaler

Tabell 2 Antall campingplasser i og utenfor SSBs campingstatistikk. Østfold 2009.

	Antallet campingplasser totalt	Antall campingplasser i SSBs statistikk camping	Antall plasser ikke med i SSB campingstatistikk
Halden	4	2	2
Sarpsborg	4	3	1
Fredrikstad/Hvaler	6	6	0
Mosseregionen	7	5	2
Indre Østfold	10	6	4
Sum Østfold	31	22	9

TØI rapport 1070/2010

SSBs utgir også statistikk for overnattingsvolumer i appartementsanlegg og hyttegrender og for kommersiell formidling av fritidsboliger (utleie).

SSB oppgir ikke tall for hyttegrender i Østfold, idet det kun er registrert to slike bedrifter innen fylket i 2009, med til sammen 15 hytter.

I en gjennomgang på internett har vi registrert fire anlegg i Østfold som passer til definisjonen av hyttegrend, og som ikke kommer inn under camping. Overnattingstall for ett av disse har vi lagt inn i tallene for hoteller, mens vi for de tre øvrige (i alt 54 hytter/268 senger) har beregnet overnattingstall ut fra kapasiteten.

2.3.2 Overnattinger på campingplasser og i hyttegrender i Østfold

Antallet overnattinger er beregnet med utgangspunkt i SSBs campingstatistikk, med følgende korreksjoner/tillegg:

- For campingplasser som ikke er med i statistikken har vi antatt at antall overnattinger per plass er lik halvparten av gjennomsnittlig antall overnattinger innen regionen på campingplasser som er med i statistikken.
- For hyttegrender/feriehjem har vi beregnet antall overnattinger ut fra antall hytter/senger og ett belegg på 60 døgn per år per seng.
- Campingovernattinger i Aremark er antatt å utgjøre halvparten av overnattingene i "regionen" Halden/Aremark og er medregnet i tall for Indre Østfold.
- Campingstatistikken gir fordeling på nordmenn og utlendinger for camping og campinghytter samlet. Vi har antatt at fordelingen på nordmenn og utlendinger på campingplasser, hyttegrender og lignende som ikke er med i SSBs statistikk, er den samme som for de overnattinger som er med i statistikken.
- Vi antar at alle camping- og hyttegrendovernattinger er ferie- og fritidsrelaterte

Beregningene har gitt følgende resultater for campingovernattinger:

Tabell 3 Campingovernattinger i Østfold etter region og nasjonalitet. 2009. 1000 overnattinger

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad	Mosseregionen	Indre Østfold	Sum Østfold
Camping i alt	68	65	67	188	64	452
Nordmenn	61	51	61	182	56	411
Utlendinger	7	14	6	6	8	41

TØI rapport 1070/2010

2.4 Beregning av private overnattinger

2.4.1 Private fritidsboliger

Bruken av private hytter omfatter i denne omgang eiers egen bruk, bruk av lånt hytte og leid hytte gjennom private annonser.

Datagrunnlag

Siden undersøkelsen i Østfold for 2006 (Dybedal, TØI rapport 920/2007) har vi fått et bedre datagrunnlag for å estimere bruk av private fritidsboliger (og tilknyttet pengeforbruk), som vi har benyttet i denne rapporten. Høsten 2008 gjennomførte TØI en landsdekkende spørreundersøkelse (Nordmenns bruk av fritidsboliger, her kalt "Fritidsboligundersøkelsen 2008") i forbindelse med forskningsprosjektet TOURIMPACT. Vårt materiale omfatter fullt utfylte skjemaer fra 3 000 husholdninger som eier og disponerer fritidsbolig i Norge.

Denne undersøkelsen utgjør hovedgrunnlaget for å beregne overnattingstall for fritidsboliger i Østfold og i de enkelte regioner.

Det som er viktig er å skille ut brukere med bostedsadresse utenfor vedkommende region. Det er disse vi regner som turister. Fritidsboligundersøkelsen gir eksakte data om brukers bosted, og tabellen nedenfor viser hyttebrukeres bosted i 2008.

Tabell 4 Hyttebrukere etter hytteregion i Østfold og bostedsfylke. Prosent 2008.

Bosted	I regionen	I Østfold ellers	Akershus	Oslo	Andre fylker	Sum
Halden	35,0	15,0	15,0	25,0	10,0	100
Sarpsborg	44,4	19,4	16,7	11,1	8,4	100
Fredrikstad/Hvaler	19,1	20,6	23,5	25,0	11,8	100
Mosseregionen	6,7	26,7	26,7	13,3	26,6	100
Indre Østfold	17,9	10,7	42,9	25,0	3,5	100
Østfold		43,7	24,6	21,0	10,8	100

TØI rapport 1070/2010

Kilde: Fritidsboligundersøkelsen 2008, TØI

Tabellen viser at for Østfold under ett er 56 prosent av brukerne bosatt utenfor fylket, dvs. i all vesentlighet i Oslo og Akershus. Det er ganske store variasjoner mellom regionene. 56 prosent av hytteeierne i Sarpsborg er bosatte utenfor

Sarpsborg, mens det Mosseregionen er om lag 93 prosent som er bosatte utenfor regionen.

Utleie av private fritidsboliger

I Fritidsboligundersøkelsen er det for Østfold samlet at bare ca 1/2 av til sammen 46 anslåtte bruksdøgn per år skjer i form av utleie, dvs. drøyt én prosent av bruksdøgnene. Resten (99 prosent) benyttes av egen husholdning eller til utlån til slekt og venner. Dette samsvarer godt med resultater fra andre undersøkelser (f.eks. Ericsson og Grefsrud 2005).

Beregning av antall fritidsboligovernattinger

I de følgende beregninger gjør vi den forenkling at alle overnattinger gjelder nordmenn, og at formålet er ferie/fritid. Antallet privateide fritidsboliger i Østfold var 19 445 per 1 januar 2009. Bruksfrekvens i antall bruksdøgn og overnattinger anses ikke på ha endret seg vesentlig på kort sikt, det vil si at vi betrakter resultatene fra 2008-undersøkelsen som gyldig også for 2009 og noen påfølgende år.

Vi har ikke noe godt datagrunnlag for å skille mellom norske og utenlandske overnattinger på private hytter i Norge, men vi har noen indikasjoner på at utenlandske overnattinger er av begrenset omfang. De utlendinger som eier/låner hytte/fritidsbolig i Østfold vil ble talt med som "nordmenn"/norske hytteeiere i beregningene nedenfor, dvs. blant hytteeiere bosatt utenfor de respektive regionene fritidsboligene ligger.

Basert på Fritidsboligundersøkelsen 2008 er det beregnet gjennomsnittlige bruksdøgnstall (egenbruk pluss utlån til slekt og venner) for hyttebrukere bosatt utenfor de respektive regioner i Østfold. Disse brukstallene er så multiplisert med opplysninger om antall personer i som besøkte fritidsboligen ved siste besøk for å beregne antall overnattinger/gjestedøgn i året³.

For personer bosatt utenfor regionen er det beregnet et gjennomsnittlig belegg på mellom 2,8 og 3,3 personer per bruksdøgn avhengig av region. Antallet overnattinger framkommer ved følgende formel:

Antall gjestedøgn = antall fritidsboliger x andel besøkende utenfra regionen x antall besøktdøgn per år (utenfra regionen) x antall personer per besøk.

Dette gir følgende overnattingstall i private fritidsboliger for turister, det vil si personer som er bosatte utenfor vedkommende region:

³ Materialet i Fritidsboligundersøkelsen 2008 ble i utgangspunktet ikke samlet inn for å kunne brytes ned på kommune/regionnivå, men er tiltenkt nedbryning på fylkesnivå som laveste analyseenhet. Imidlertid er materialet (dvs. antallet respondenter) såpass omfattende for eiere med fritidsboliger i Østfold under ett at vi har valgt å bruke datamaterialet med visse justeringer hvor det anses nødvendig. Jfr. også tabell 13a for antall respondenter (fritidsboligeiere) per region.

Tabell 5 Overnattinger m.m. i egen eller lånt privat fritidsbolig i Østfold 2009 etter region. Fritidsboliggjester bosatt utenfor vedkommende område (region/fylke).1000 overnattinger.

	Halden	Fredrikstad/ Hvaler	Sarpsborg	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold
Antall fritidsboliger 2008	1 739	8 716	2 739	2 884	3 367	19 445
Andel besøk utenfra regionen	0,65	0,81	0,56	0,93	0,82	0,56
Antall bruksdøgn brukere utenfor regionen	40,1	46,1	49,9	39	37,7	42,6
Antall personer per besøk	2,8	3,3	3,3	2,9	3	3,2
Antall (1000) gjestedøgn "utenfra"	127	1 074	253	303	312	1 484

TØI rapport 1070/2010

Kilde: Fritidsboligundersøkelsen 2008, TØI , SSB Byggestatistikk

Disse beregningene gir overnattingstall som er i god overensstemmelse med de tall som ble anvendt for Vestfold (150 overnattinger per hytte) i "BTV undersøkelsen" (Dybedal, TØI rapport 780/2005). Hyttebruksundersøkelsen i Østfold (Daae, Bern og Jæger 2007) viser at to tredeler av hyttene i Østfold brukes vår, sommer og høst, 20 prosent hele året og 14 prosent kun om sommeren. 79 prosent bruker hytta mer enn 3 uker i året, og det er 3,2 personer i snitt per besøk.

Det er beregnet at det i 2009 ble foretatt knapt 2,1 millioner overnattinger i private fritidsboliger i Østfold av personer bosatt utenfor de respektive regionene (som regnes som turister i denne sammenhengen). Knapt 1,5 millioner av disse er foretatt av personer bosatt utenfor Østfold.

2.4.2 Slekts- og vennebesøk, annen overnatting

I 2006-analysen ble det anvendt tall for slekts- og vennebesøk og for "annen overnatting" (leide rom og leiligheter, båtturisme, friluftsliv utenom campingplasser etc) som stammet fra beregninger på grunnlag av SSBs ferieundersøkelserdata for 1998/99. For 2009 anvendes nye data fra TØIs ferieundersøkelser i Norge i 2008 og 2009 og fra TØIS årlige "Gjesteundersøkelse" blant utenlandske turister. På fylkesnivå ble det beregnet følgende overnattingstall:

	Nordmenn	Utlendinger
Slekts- og vennebesøk	502 400	335 000
Annen type overnatting, eksklusive båtturisme	139 100	16 500

TØI rapport 1070/2010

Regionens andel av befolkningen i fylket anvendes som nøkkeltall for fordeling av fylkestallene for slekt/vennebesøk. Vi har også gjort den forenkling at alle overnattinger hos slekt og venner er fritidsbetingede – ut fra den tanke at forbruket blant de få yrkesreisende som er registrert i denne kategorien sannsynligvis har samme forbruk som feriereisende.

For kategorien ”annet, uoppgitt”, er fordelingen av øvrige overnattinger på de enkelte regioner anvendt som fordelingsnøkkel for fordeling av fylkestallene. Også her slår vi sammen ferie- og yrkesreisende.

Dette gir følgende overnattingstall:

Tabell 6 Overnattinger hos slekt og venner i Østfold 2009 etter region, nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold
Nordmenn	53	96	144	103	106	502
Utlendinger	35	64	96	69	71	335
Totalt	89	161	240	172	177	837

TØI rapport 1070/2010

Tabell 7 Overnattinger i Østfold 2009 etter region, nasjonalitet og formål. ”Annen” og uoppgitt overnattingsmåte.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold
Nordmenn	19	30	31	45	14	139
Utlendinger	2	4	4	5	2	17
Totalt	21	34	35	51	16	156

TØI rapport 1070/2010

2.4.3 Båtturisme

I analysen for 2006 er det lagt til grunn at slike overnattinger i prinsippet er dekket under kategorien ”annen og uoppgitt overnatting”. I 2009-analysen er det et annet datagrunnlag som legges til grunn (TØIs ferieundersøkelser blant nordmenn 2008 og 2009), og her er båtturisme i liten grad fanget opp. Vi har derfor gjort egne estimater for denne type overnatting og for tilhørende forbruk.

Vi har tatt utgangspunkt i gjestehavnskapasitet i de enkelte regionene (kilde: Båtmagasinet/båtmagasinet.no), og stipulert antall båtdøgn i disse havnene. Det er i alt 26 gjestehavner registrert i Båtmagasinet, inkludert 13 gjestehavner i Fredrikstad/Hvaler, fem i Mosseregionen, tre i Haldenvassdraget, herav to i Halden kommune og tre i indre Østfold (Aremark og Marker), og to i Sarpsborg-området. Til sammen har disse gjestehavnene ca 850 gjesteplasser.

Det foreligger også en undersøkelse fra Østfoldforskning (Skønberg og Normann 2007) blant et utvalg av brukere av seks gjestehavner i Østfold. Her oppgis antall gjestedøgn (båtdøgn) og antall plasser, slik at vi får noen beleggstall vi kan anvende også for de øvrige havnene. Her er det også oppgitt tall for andelen overnattinger i såkalte uthavner (Båtmagasinet beskriver i alt ca 60 slike i Østfold).

Gjestehavnene i Østfoldforskningens undersøkelse har et belegg på fra 11 til 35 (båter per plass) i løpet av året, med et gjennomsnitt på 23. Anvender vi dette tallet som snitt for de 850 plassene, får vi totalt antall båtgjestedøgn på 19 550.

Vi regner videre at hver båt har 3,2 personer om bord i gjennomsnitt som det fremkommer fra Østlandsforsknings undersøkelse. Dette gir totalt 62 500 gjestedøgn. Som estimat betraktet er det en relativ grov tilnærming, men tallene gir en brukbar ide om hvilken størrelsesorden vi snakker om.

Det neste spørsmål er hvor mange av disse som er turister i vår forstand, det vil si ikke hjemmehørende i den regionen hvor overnattingen er foretatt. Vi vil i utgangspunktet anta at en del av trafikken er lokal. Som en forenkling regner vi med at den overvurderingen vi gjør ved å regne alle overnattinger i gjestehavnene som turistovernattinger kompenseres det at vi ikke har noe estimat for båtbesøk til private fritids- og boligeiendommer.

I tillegg er det en del båtturister som benytter seg av uthavn. I Østfoldforsknings undersøkelse utgjør overnattinger i uthavner ca halvparten av overnattingene i gjestehavner. I en annen oversikt fra Nordre Bohuslän (Bohuslän Tillväxt, juli 2009) regnes derimot antallet båtdøgn i uthavner å være dobbelt så høye som antallet båtdøgn i gjestehavner. Vi velger imidlertid å anvende tallene fra den norske undersøkelsen, siden den er gjort for Østfold, og trolig bedre gjenspeiler lokale forhold i fylket. Men utgangspunkt i Østlandsforsknings undersøkelse vil besøk i uthavner tilsi knapt 9 800 båtdøgn og ca 31 400 personovernattinger.

De til sammen ca 95 000 overnattingene er fordelt på regionene med antallet gjestehavnsplasser i regionen som fordelingsnøkkel. Andelen utlendinger er anslått til å være 10 prosent. Dette gir følgende tall:

Tabell 8 Overnattinger i Østfold i fritidsbåt 2009 etter region, nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold
Nordmenn	13	2	58	7	7	86
Utlendinger	1	0	6	1	1	10
Totalt	14	2	64	8	7	95

TØI rapport 1070/2010

2.5 Oppsummering overnattinger

I dette avsnittet har vi samlet overnattingstallene for de ulike overnattingskategoriene for hver region. Forutsetninger og definisjoner er beskrevet i de foregående avsnitt.

Det er kun for hoteller at vi har spesifisert overnattingene på yrkes- og fritidsreiser for henholdsvis nordmenn og utlendinger.

Det forekommer yrkesbetingede overnattinger i alle kategoriene, men vi har antatt at utenom hoteller har forbruket per gjestedøgn for yrkesreisende samme omfang og samme sammensetning som ferieturistenes forbruk.

For hyttegrender og bruk av private hytter har vi videre sett bort fra at en del av overnattingene foretas av utlendinger. Vi regner, på samme måte som ovenfor, at forbruket per gjestedøgn er det samme.

Tabell 9 Overnattinger i Østfold 2009 etter region, overnattingskategori, nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold totalt
Hotell og lignende	37	105	110	70	16	338
Nordmenn	30	84	92	53	14	274
- herav ferie/fritid	14	25	33	22	8	101
- herav yrke	15	60	59	32	7	173
Utlendinger	7	21	18	15	2	63
- herav ferie/fritid	3	9	6	6	1	25
- herav yrke	4	13	12	9	1	38
Camping	68	65	67	188	64	452
Nordmenn	61	51	61	182	56	411
Utlendinger	7	14	6	6	8	41
Båtturisme	14	2	64	8	7	95
Nordmenn	13	2	58	7	7	86
Utlendinger	1	0	6	1	1	10
Slekt/venner	89	161	240	172	177	837
Nordmenn	53	96	144	103	106	502
Utlendinger	35	64	96	69	71	335
Annen overnatting	21	34	35	51	16	156
Nordmenn	19	30	31	45	14	139
Utlendinger	2	4	4	5	2	17
Privat hytte	127	253	1074	303	312	1484
Sum	355	619	1590	791	592	3363

TØI rapport 1070/2010

I alt er det beregnet ca 3,36 millioner turistovernattinger i Østfold i 2006, herav ca 2,9 millioner norske og 465 000 utenlandske. I disse tallene er imidlertid utenlandske overnattinger i leid, lånt eller eget fritidshus regnet inn i tallene for norske overnattinger.

Overnattinger i kommersielle virksomheter (hotell, vandrerhjem, pensjonater/kroer og camping) utgjør 23 prosent av overnattingene i fylket, mens hytter utgjør 44 prosent og besøk hos slekt og venner 25 prosent.

Fredrikstad/Hvaler har flest overnattinger, ca 1,59 millioner, herav 1,07 millioner i private hytter.

Tabell 10 Overnattinger i Østfold 2009 etter nasjonalitet og formål. 1000 overnattinger.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold totalt
Nordmenn	302	516	1460	694	509	2896
- herav yrke	15	60	59	32	7	173
- herav ferie/fritid	286	456	1401	662	503	2724
Utlendinger	54	103	130	96	83	465
- herav yrke	4	13	12	9	1	38
- herav ferie/fritid	50	91	118	86	82	427
Totalt	355	619	1590	790	592	3361

TØI rapport 1070/2010

Andelen yrkestrafikk er lav (ca 6,3 prosent) i henhold til disse tallene. Her har vi imidlertid regnet alle overnattinger utenom hotell som ferie- og fritidsbetingede. Vi vet fra andre undersøkelser at det forekommer relativt mange yrkesrelaterte overnattinger i campingsektoren, hos slekt og venner og i kategorien ”annet”, som ofte er firmaleiligheter. Vi har imidlertid ikke datagrunnlag til å spesifisere formål på fylkesnivå for annet enn hotellovernattinger. Siden fokuset i denne analysen er rettet mot turistenes forbruk, er dette heller ikke presserende så lenge vi forutsetter at yrkes- og ferierelaterte overnattinger utenom hotell har samme forbruksmønster og samme forbruk per overnatting.

3 Beregning av turistenes konsum

3.1 Turistkonsum knyttet til overnattinger hotell, camping, slekt og venner og ”annet”

Hovedmetodikken ved regionale ringvirkningsanalyser av reiseliv utført ved TØI har vært å anvende overnattingstall for de enkelte typer overnattinger og forbrukstall per gjestedøgn etter type overnattingsform.

Grunnlaget for forbrukstall per overnatting har tidligere vært fylkesvise satellittregnskap for turisme, utarbeidet av TØI og SSB for 1997. Forbrukstallene fra satellittregnskapene ble så korrigert for prisstigning (konsumprisindeksen) og endringer i overnattingstall, samt nye forbrukstall for utenlandske turister.

Nye forbrukstall for hver overnattingsform for norske turister i Norge ble samlet inn vinteren 2009 og sommeren 2008, samt for fritidsbrukere for året 2008. Tilsvarende finnes data fra 2007 for utenlandske turister fra TØIs gjesteundersøkelse blant utenlandske turister, men ikke på detaljert varenivå. Vi gjør derfor den relative strenge forutsetning å anta at norske og utenlandske turister er relativt homogene med hensyn til forbruk lokalt. Vi brukte derfor forbrukstallene for norske gjestedøgn også for utenlandske gjestedøgn.

De døgnforbrukstallene som er beregnet ut fra de nevnte undersøkelsene er vist i tabell 11.

Tabell 11 Forbruk per gjestedøgn i Østfold etter overnattingsform og type vare/tjeneste 2009. Nordmenn og utlendinger. Alle tall inklusive merverdiavgift. Kroner.

	Overnattingsform				Alle
	Hotell og lignende	Camping	Besøk hos slekt/venner	Annen overnatting	
Overnatting	459	153	32	100	138
Servering	294	119	103	104	122
Kjøp av dagligvarer	252	141	163	150	142
Øvrige innkjøp	50	89	54	44	58
Transport	184	115	97	92	101
Aktiviteter	70	66	27	30	34
Totalt	1 309	682	476	519	594
Herav reiselivsprodukter	1 075	479	324	383	435
Herav andre produkter	234	204	151	137	160

TØI rapport 1070/2010

Turistenes forbruksprofil er ulik etter som hvilken overnattingstype de anvender, og sammensetningen av gjester etter overnattingsform er ulik fra region til region.

Ved å anvende forbrukstall for hver enkelt overnattingsform får vi tatt hensyn til at overnattingsstrukturen varierer fra region til region.

Forbruksprofilene kan også variere noe med type distrikt utover de variasjoner sammensetningen av turistene innebærer. Studier av våre forbrukstall på regionnivå tilsier ikke at det er noen systematiske forskjeller innen hver overnattingskategori fra region til region.

Et annet moment er at våre forbrukstall gjelder personer på feriereise. For hotellenes del vil tallene antakelig undervurdere yrkesreisendes forbruk. Vi har imidlertid ikke egne tall for yrkesreisendes forbruk. Som en tilnærming vil vi erstatte utgift til overnatting på hoteller i tabell 11 med oppnådd losjiinntekt per overnatting i de respektive regioner (SSB hotellstatistikk) i 2009 (tabell 12).

Tabell 12 Losjiinntekt per gjest i hotellbedrifter etter region. Kroner. 2009.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/Hvaler	Mosseregionen	Indre Østfold
Losji	583	490	544	743	596

TØI rapport 1070/2010

Vi får dermed ikke fram noe skille mellom feriereisendes og yrkesreisendes forbruk, men vi får implisitt med at yrkesreisende generelt har et høyere forbruk enn feriereisende. Dessuten vil tallene fra SSB reflektere forskjeller i hotelltilbudet. Eksempelvis har Mosseregionen, som hovedsakelig har tradisjonelle hoteller og kurs/konferansesentra, høyere losjiinntekt per gjest enn de øvrige regioner, hvor det er større innslag av rimeligere overnattinger innen kategorien "hoteller og liknende".

På bakgrunn av overnattingstall og datagrunnlaget og forutsetningene presentert foran har vi beregnet forbrukstall for regionene og for fylket for 2009, for overnattende besøkende (tabell 13). Det vil si at tallene ikke inkluderer forbruk knyttet til overnattinger i private hytter og i fritidsbåt eller forbruk knyttet til dagsbesøk og gjennomreise.

Tabell 13 Forbruk totalt etter region og type vare/tjeneste. Overnattende turister, ekskl. personer i egen/lånt hytte eller i fritidsbåt. Verdier inklusive mva. Millioner kroner. 2009.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold
Losji	36,8	70,0	81,3	90,9	38,5	317,4
Servering	30,2	58,7	68,6	65,6	32,2	255,2
Kjøp av dagligvarer	13,7	21,3	26,1	31,8	15,0	107,7
Øvrige innkjøp	25,1	45,5	54,4	55,7	28,1	208,8
Transport	36,5	67,0	81,6	79,7	41,8	306,6
Aktiviteter	10,1	17,0	19,6	23,4	11,1	81,1
Totalt	152,4	279,4	331,5	346,9	166,7	1276,8

TØI rapport 1070/2010

I disse resultatene er summen av regiontallene lik tallene for fylket samlet. Det kommer av at vi ikke har skilt ut overnattinger foretatt av personer bosatt i Østfold, verken på regionnivå eller fylkesnivå.

3.2 Forbruk knyttet til eie og bruk av fritidsboliger

3.2.1 Datagrunnlag og forutsetninger

I Fritidsboligundersøkelsen 2008 har vi spurt fritidsboligeierne om deres utgifter til eierskap, hold og vedlikehold av fritidsboligene, samt eiernes (dvs. husholdningens/reisefølgets) forbruksutgifter ved siste besøk. Fra disse opplysningene har det vært mulig å beregne et anslag for kostnader ved eierskap og bruk per fritidsbolig for eiere bosatt utenfor de respektive regionene i Østfold. Fritidsboligeierne i undersøkelsen ble også spurt om å anslå hvor stor andel av utgiftene de hadde i forbindelse med fritidsboligen som ble betalt lokalt, dvs. i den kommunen som fritidsboligen ligger. Andelen varierer mellom 46 prosent (indre Østfold) og 63 prosent (Fredrikstad) samlet for alle typer utgifter. Andelen i Halden var 58 prosent, i Mosseregionen 60 prosent, og i Sarpsborg 62 prosent.

Disse andelene er benyttet i de videre beregningene av hyttebrukeres konsum i Østfold. Når det gjelder alminnelig forbruk i forbindelse med besøk i fritidsboligen, har vi ikke noen opplysninger om lokal andel av forbruket, men antar samme fordeling lokalt/annet sted som for utgiftene til eierskap, hold og vedlikehold.

3.2.2 Bruksrelatert forbruk på regionnivå

Fritidsboligundersøkelsens 2008-tall for bruksrelatert forbruk per fritidsbolig og per gjestedøgn i de ulike Østfoldregionene, justert med konsumprisindeksen, gir følgende tall for 2009:

Tabell 14 Bruksrelatert forbruk lokalt (innen hyttekommunen) per gjestedøgn. Eiere og gjester i fritidsboliger med eiere bosatt utenfor regionen. Verdier inklusive mva. Kroner, 2009.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold
Bruksbetinget forbruk per gjestedøgn	160	192	156	198	94
- herav reiselivsprodukter	32	69	42	78	18
- herav andre produkter	129	123	114	120	76

TØI rapport 1070/2010

Beregnet lokalt forbruk er høyest i Mosseregionen med kr. 198 per gjestedøgn. Lavest forbruk finner man i Indre Østfold (kr. 94). Noen av forskjellene i forbruk mellom regionene kan ha sammenheng med egenskaper ved fritidsboligene i de ulike regionene, som f eks størrelse (boareal), pris, beliggenhet og type fritidsbolig.

Multiplisert med antall gjestedøgn for eiere/brukere bosatt utenfor regionen(e) får vi samlet ”importert” forbruk relatert til bruk/opphold i fritidshus:

Tabell 15 Fritidsboliger. Bruksrelatert forbruk i regionen per år. Eiere og gjester i fritidshus med eiere bosatt utenfor regionen. Verdier inklusive mva. Millioner kr 2009.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold
Bruksrelatert forbruk, reiselivsprodukter	4,0	17,5	45,0	23,5	5,7
Bruksrelatert forbruk, andre produkter	16,3	30,9	122,8	36,6	23,6
Totalt bruksrelatert forbruk	20,3	48,5	167,8	60,1	29,3

TØI rapport 1070/2010

Legger man sammen de regionale effektene får man et forbruk på om lag 325 millioner kroner. For Østfold fylke som geografisk enhet blir imidlertid summen lavere, ca 234 millioner kroner. Differansen skyldes personer som er turister i eget fylke (bor i en region og har fritidsbolig i en annen). Slike interregionale turister sto for i underkant av 600 000 hytteovernattinger (av i alt 2,1 millioner) i 2009, og regnes ikke som turister når vi ser på Østfold samlet.

3.2.3 Forbruk knyttet til eie og hold av fritidsbolig på regionnivå

Eie og bruk av fritidshus omfatter også utgifter knyttet til eie og vedlikehold. Tabell 16 viser at utgiftene betalt lokalt til eierskap, hold og vedlikehold ligger på mellom drøyt 10 000 og 16 000 kroner per år per fritidsbolig for eiere bosatt utenfor de respektive regionene. Beløpet er høyest i Fredrikstad/Hvaler mens det laveste lokale forbruket finner vi i Halden og Indre Østfold. Merk at utgifter til utbygging/oppgradering av fritidsboliger ikke er tatt med som konsum i denne sammenheng.

Tabell 16 Forbruk relatert til eie og hold av fritidsbolig, per fritidsbolig per år etter region og type forbruk. Fritidsboliger med eiere bosatt utenfor regionen. Eksklusive varer og tjenester knyttet til tilbygg/oppgradering. Verdier inklusive mva. Kroner, 2009.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold
Variable utgifter til eie/hold	2184	2775	4542	3470	2721
Faste utgifter til eie/hold	4161	3853	4589	4856	4030
Vedlikehold, møbler, utstyr etc.	3580	5322	6172	5459	3095
Annet forbruk	407	274	1098	1024	522
Totalt forbruk til eie/hold	10333	12223	16400	14809	10368

TØI rapport 1070/2010

Ide: Fritidsboligundersøkelsen 2008, TØI

Ved beregning av forbruket betalt lokalt i forbindelse med eierskap, hold, og vedlikehold av fritidsboligene er de anslåtte kronebeløpene per fritidsbolig multiplisert med andelen fritidsboliger i den aktuelle regionen eid av personer bosatt utenom regionen.

Tabell 17 Samlet forbruk relatert til eie og hold av fritidsbolig, per år etter region og type forbruk. Fritidsboliger med eiere bosatt utenfor regionen. Eksklusive varer og tjenester knyttet til tilbygg/oppgradering. Verdier inklusive mva. Millioner kroner, 2009

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold
Variable utgifter til eie/hold	2,5	4,2	32,0	9,3	7,5
Faste utgifter til eie/ hold	4,7	5,9	32,4	13,1	11,1
Vedlikehold, møbler, utstyr etc.	4,0	8,1	43,5	14,7	8,6
Annet forbruk	0,5	0,4	7,7	2,8	1,4
Totalt forbruk til eie/ hold, fritidshus med eiere bosatt utenfor regionen	11,7	18,6	115,6	39,8	28,7
Totalt forbruk til eie/ hold, alle fritidshus i regionen	18,0	33,5	143,0	42,7	34,9

TØI rapport 1070/2010

Kilde: Fritidsboligundersøkelsen 2008, TØI

Summen av utgifter som kan tilskrives fritidshus med eiere bosatt utenfor de respektive regioner er 214 millioner kroner. For ”regionen” Østfold er samlet ”importert” forbruk ca 155 millioner kroner. Differansen skyldes at kun bruk av fritidshus eid av personer bosatt utenfor Østfold regnes med, mens for regionenes del regnes det også med fritidshus eid av personer bosatt i andre regioner i Østfold.

3.2.4 Samlet forbruk relatert til fritidshus

Samlet hytterelatert forbruk i Østfold for fritidsboliger eid av personer bosatt utenfor fylket er beregnet til i underkant av 390 millioner kroner i 2009.

Tabell 18 Samlet forbruk relatert til eie og bruk av fritidsbolig, per år etter region og hovedtype produkt. Fritidsboliger med eiere bosatt utenfor regionen. Eksklusive varer og tjenester knyttet til tilbygg/oppgradering. Verdier inklusive mva. Millioner kroner, 2009.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold
Reiselivsprodukter	4,0	17,5	45,0	23,5	5,7	68,7
Andre varer og tjenester	28,0	49,6	238,5	76,4	52,3	320,1
Sum	32,0	67,1	283,4	99,9	58,0	388,8

TØI rapport 1070/2010

Samlet forbruk for eierskap, hold og vedlikehold, samt besøksbetinget forbruk, er for regionene beregnet til 541 millioner kroner. Fredrikstad/Hvaler-regionen skiller seg ut, men et hytteturistforbruk på til sammen 283 millioner kroner.

Vi gjør oppmerksom på at beløpene er oppgitt inklusive mva., fordi de beløpene som er angitt av respondentene i Fritidsboligundersøkelsen normalt vil være

oppgitt inklusive merverdiavgift. Trekkes 20 prosent merverdiavgift⁴ fra totalbeløpene i tabell 18, blir beregnet totalt forbruk (eksklusive mva.) for Østfold fylke ca 324 millioner kroner, og for alle regioner summert lik 450 millioner kroner.

3.3 Beregning av forbruk for båtturister

Vi har ikke i tidligere TØI-undersøkelser eksplisitte samlet forbrukstall for båtreisende, bortsett fra døgnpriser for gjestehavnene. Disse varierer fra 50 kroner opp til ca 200 kroner per døgn for båter mindre enn ca 35 fot (varierer), men gjennomsnittet er om lag 105 kroner. Østfoldforsknings undersøkelse (Skønberg og Normann 2007) oppgir et forbruk på kr 1008 per døgn per båt i gjestehavn, inkludert havneavgiften. Det understrekes at forbruket varierer kraftig. Justert for prisøkning tilsvarer dette ca 1075 kroner for 2009.

Vi vil anvende dette som et estimat på samlet forbruk, selv om grunnlaget er nokså usikkert. Med utgangspunkt i 19 550 båtdøgn i gjestehavnene gir dette et samlet forbruk på ca 21,0 millioner kroner.

Fredrikstad/Hvaler er den viktigste regionen for båtlivet, regionen har to tredeler (ca 570 plasser) av gjestehavnplassene i fylket. Deretter følger Halden (125 plasser), Mossregionen (70 plasser) og indre Østfold (ca 65 plasser). Sarpsborg er kun registrert med ca 20 plasser.

Vi antar at mesteparten båtturistenes konsum (mat, drivstoff, fornøyelser etc.) skjer under oppholdet i gjestehavnene. Det er vanskelig å anslå i hvilken grad besøkende som ikke overnatter i gjestehavnene, men i stedet besøker havnene for å proviantere/bunkre for siden å legge til i uthavn eller annet sted. Vi har imidlertid snakket med representanter for fire av de større marinaene / gjestehavnene langs Østfoldkysten for å forsøke å få et estimat på andelen av båtbesøk som stopper for å handle og fylle drivstoff, og som ikke tilbringer natten i havnen. Anslagene spriker fra 50-10 prosent avhengig av beliggenhet i Østfold. En del av disse igjen er besøkende fra fritidsboliger i nærområdet (som er dekket inn under fritidsboligturister), eller lokalbefolkning (som ikke er turister). Det er dermed vanskelig å skille ut andelen "ekte" gjennomreisende eller båtturister som fortrinnsvis overnatter i uthavner.

Vi vil i stedet ta utgangspunkt i beregningene ovenfor, og anslå at overnattende turister i uthavner har et forbruk i Østfold (som kan tilskrives marinaene og gjestehavnene der) på anslagsvis 75 prosent av det de som overnatter i gjestehavnene har. Dette på grunn av kortere oppholdstid nær kommersielle tilbud i havnene og ingen døgnavgift. Med et estimert antall på 9 800 båtdøgn og 75 prosent av 1075 kroner i forbruk per båtdøgn, tilsvarer det 7,9 millioner kroner.

I følge Østfoldforsknings rapport er den gjennomsnittlige oppholdstiden på 4,65 dager per tur. Med et samlet antall gjestedøgn antall på ca 94 000 for gjestehavner og uthavner, så skulle det tilsi omtrent 20 000 turister på båttur per år i Østfold.

⁴ Noe av forbruket kan ha lavere mva. sats enn 25 prosent, som for eksempel dagligvarer, slik at antatt gjennomsnittlig merverdiavgiftssats er 20 %.

Dette inkluderer altså ikke lokalt bosatte eller båtturister som overnatter i fritidsbolig eller annet sted på land utenom havnene.

Til sammen er det også beregnet at den private småbåtturismen bidro med ca 29 millioner kroner i forbruk for 2009.

3.4 Totale konsumtall for overnattende turister

3.4.1 Totaltall og fordeling på reiselivsprodukter og andre produkter

Medregnet tall for hytteturisme og båtturisme finner vi et samlet forbruk for overnattende turister på ca 1,54 milliarder kroner i 2009 (tabell 19).

Tabell 19 Totalt turistkonsum 2009 etter region, type produkt, reiseformål og nasjonalitet. Verdier inklusive mva. Millioner kroner.

		Nordmenn			Utlendinger			Totalt
		Sum	Ferie	Yrke	Sum	Ferie	Yrke	
Halden	Reiselivsprodukter	93,9	75,4	18,5	24,3	20,1	4,3	118,3
	Andre produkter	49,3	45,7	3,6	9,2	8,3	0,8	58,5
	Totalt	143,2	121,2	22,1	33,5	28,4	5,1	176,7
Fredrikstad/Hvaler	Reiselivsprodukter	178,0	112,1	65,9	52,4	38,4	14,0	230,4
	Andre produkter	80,1	66,1	13,9	18,1	15,1	3,0	98,1
	Totalt	258,0	178,2	79,8	70,5	53,6	16,9	328,5
Sarpsborg	Reiselivsprodukter	244,7	175,8	69,0	56,5	43,2	13,4	301,2
	Andre produkter	195,7	181,8	13,9	21,8	19,1	2,7	217,5
	Totalt	440,5	357,6	82,9	78,3	62,3	16,0	518,8
Mosseregionen	Reiselivsprodukter	234,7	191,9	42,8	49,2	36,4	12,8	283,9
	Andre produkter	109,2	101,8	7,4	16,2	14,0	2,2	125,4
	Totalt	343,9	293,7	50,2	65,4	50,4	15,0	409,3
Indre Østfold	Reiselivsprodukter	96,2	88,2	8,0	33,5	32,6	0,9	129,8
	Andre produkter	56,4	54,8	1,6	12,1	11,9	0,2	68,4
	Totalt	152,6	143,0	9,6	45,6	44,5	1,1	198,2
Østfold fylke	Reiselivsprodukter	820,5	616,3	204,2	216,0	170,7	45,3	1036,5
	Andre produkter	425,6	385,3	40,4	77,3	68,4	8,9	502,9
	Totalt	1246,1	1001,5	244,6	293,3	239,1	54,2	1539,4

TØI rapport 1070/2010

Av dette er ca to tredeler (en drøy milliard kroner) såkalte reiselivsprodukter (overnatting, servering, offentlig transport og aktiviteter/opplevelser). Om lag en halv milliard kroner er forbruk av andre varer og tjenester (i hovedsak dagligvarer, bensin, hytteutstyr og ulike private tjenester⁵).

⁵ Andre private tjenester omfatter enkelte produkter som hører med under reiselivsprodukter (leiebil, reisebyrå tjenester etc), men det har ikke vært mulig å spesifisere disse ut fra tilgjengelig grunnlagsmateriale).

Norske besøkende står for 1,246 milliarder av forbruket, mens utlendinger står for i underkant av 20 prosent (293 millioner kr). Ferie- og fritidsreisende sto for 1,24 milliarder, og yrkesreisende for ca 300 millioner kroner.

Det er viktig å være klar over følgende forutsetninger bak tallene:

- Alle overnattinger utenom hoteller er regnet som fritidsbetingede overnattinger
- Faste utgifter (feste, renovasjon, veivedlikehold etc) og utgifter til vedlikehold av fritidshus er ikke medregnet som konsum her
- Alle overnattinger i private fritidshus er regnet som norske overnattinger (ferie/fritidsreisende nordmenn)

3.4.2 Fordeling på hovedtyper av produkter

Overnatting, transport og øvrige innkjøp (shopping, diverse varer og tjenester tilknyttet fritidsboliger) har på fylkesnivå omtrent samme nivå, i underkant av 320 millioner kroner (21 prosent av totalforbruket). Deretter følger servering (18 prosent) og dagligvarer (knappt 13 prosent). Utgiftene til aktiviteter utgjør om lag seks prosent i gjennomsnitt for overnattende turister.

Tabell 20 Totalt turistkonsum for overnattende turister, eksklusive båtturister, 2009 etter produkttype. Verdier inklusive mva. Millioner kroner og prosent.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold totalt
	Millioner kroner					
Overnatting	36,8	70,0	81,3	90,9	38,5	317,4
Servering	32,0	62,9	83,1	70,8	34,7	275,5
Transport	37,3	69,0	88,4	82,1	43,0	316,1
Dagligvarer	21,0	38,8	86,6	53,4	25,6	192,1
Øvrige innkjøp	34,7	68,4	133,5	84,0	41,9	319,1
Aktiviteter	10,9	18,9	26,3	25,8	12,3	90,5
Totalt	172,7	327,9	499,3	407,0	196,0	1510,7
	Prosent					
Overnatting	21,3	21,3	16,3	22,3	19,6	21,0
Servering	18,5	19,2	16,6	17,4	17,7	18,2
Transport	21,6	21,0	17,7	20,2	22,0	20,9
Dagligvarer	12,2	11,8	17,3	13,1	13,0	12,7
Øvrige innkjøp	20,1	20,8	26,7	20,6	21,4	21,1
Aktiviteter	6,3	5,8	5,3	6,3	6,3	6,0
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

TØI rapport 1070/2010

Merk at tallene ikke inkluderer båtturisters forbruk (lot seg ikke fordele) på om lag 29 millioner kroner.

Summerer man regionene finner man at tallene for Østfold samlet er ikke lik summen av tallene for regionene på alle punkter. Dette henger sammen med at for fylket regnes kun bruk av fritidshus eid av personer bosatt utenfor Østfold regnes med, mens for regionenes del regnes det også med fritidshus eid av personer bosatt i andre regioner i Østfold.

3.4.3 Forbruk fordelt etter overnattingssegmenter

Nedenfor er det samlede turistkonsumet fordelt etter overnattingsform for hver region, angitt i millioner kroner og som prosentandeler.

Hensikten med denne framstillingen er å gi et bilde av hva de enkelte virksomhetsområdene mht til overnattingsform bidrar med absolutt og relativt i form av turistkonsum i de enkelte regioner og i fylkene.

Tabell 21 Forbruk totalt etter region og overnattingsform. Alle turister. Verdier eksklusivt mva. Millioner kroner og prosent. 2009.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold samlet
Millioner kroner						
Hotell	52,9	141,2	153,8	110,8	22,8	481,5
Camping/hyttegrennd	46,6	44,4	45,8	128,3	43,9	309,0
Slekt/venner	42,1	76,3	113,8	81,5	91,8	405,5
Annet, uoppgitt	10,8	17,4	18,1	26,3	8,2	80,8
Privat hytte	20,3	48,5	167,8	60,1	29,3	233,9
Fritidsbåt	4,2	0,7	19,5	2,3	2,2	28,9
T	176,9	328,5	518,8	409,3	198,2	1539,6
Prosent						
Hotell	29,9	43,0	29,6	27,1	11,5	31,3
Camping/hyttegrennd	26,3	13,5	8,8	31,4	22,1	20,1
Slekt/venner	23,8	23,2	21,9	19,9	46,3	26,3
Annet, uoppgitt	6,1	5,3	3,5	6,4	4,1	5,2
Privat hytte	11,5	14,8	32,3	14,7	14,8	15,2
Fritidsbåt	2,4	0,2	3,8	0,6	1,1	1,9
Totalt	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

TØI rapport 1070/2010

Betydningen av de enkelte overnattingsformene varierer en del fra region til region. Tallene i tabell 22 gjenspeiler således strukturene i overnattingstilbudet.

På fylkesnivå står hotell- og campinggjester for snaut halvparten av forbruket. Hotellturismen har størst relativ betydning i Sarpsborg og Moss, mens camping er relativt sett størst i Mossregionen.

Gjester på private hytter har størst relativ betydning i Fredrikstad/Hvaler (32 prosent, mens de øvrige regioner ligger rundt 14 prosent. På fylkesnivå utgjør forbruket til hyttegjester utenfra på ca 15 prosent (merk at på fylkesnivå er ikke noen østfoldinger med i materialet).

I Haldenregionen er hotellbesøk, besøk hos slekt og venner og bruk av privat omtrent like viktige som overnattingsformer.

Besøk av slekt og venner er viktig i alle regionene (26 prosent for hele fylket), men spesielt i Indre Østfold. Dette har sammenheng med at det er relativt stor befolkning i denne samleregionen i forhold til omfanget av turistbesøk ellers⁶.

3.5 Forbruk knyttet til gjennomgangstrafikk

Østfold har stor gjennomgangstrafikk på E6 (Svinesund) og E18 (Ørje). Gjennomgangstrafikken i turistsammenheng omfatter personer som ikke har steder innen fylket som besøkmål. Disse formodes å legge igjen en del penger i løpet av den forholdsvis korte reisen gjennom Østfold. Vi kan i utgangspunktet skille mellom:

- Utenlandske feriereisende på vei inn i eller ut av Norge
- Norske reisende på vei til/fra feriereisemål i Sverige eller via Sverige
- Norske dagsturreisende til Sverige (spesielt handleturer)

E-18 i Østfold omfatter en strekning på litt under 60 km, fra Akershus grense til Svenskegrensen. Tilbudet av kjøpesentre og spisesteder i direkte tilknytning til E-18 eller er relativt beskjedent, men strekningen har 9-10 bensinstasjoner i umiddelbar nærhet til på E-18 som betjener reisende langs strekningen. Naturlige stoppesteder (hvor E18 per dato passerer gjennom) er Spydeberg, Mysen og Ørje, og (delvis) Askim.

E-6 omfatter ca 60 km fra fylkesgrensen ved Kambo til Svinesund. Tilbudet av kjøpesentre, spisesteder og bensinstasjoner i direkte tilknytning til E6 eller er større enn ved E-18 (Mosseporten, Borg Amfi, By the Way/Marché, Sollikrysset, Skjeberg, Svinesund m fl). Det kan også påregnes en del gjennomgangstrafikk til og fra Moss lufthavn på Rygge.

Det vi kan regne som gjennomreisendes turistkonsum i Østfold består i hovedsak av varer og tjenester knyttet til servering, detaljhandel og bensin. Hvor mye denne "industrien" leverer til gjennomreisende turister er i imidlertid vanskelig å beregne nøyaktig. Vi må derfor gjøre en del forutsetninger og anslag, som beskrevet nærmere i avsnittene nedenfor.

Totalomsetningen i butikker, kiosker, bensinstasjoner, vegkroer/kafeteriaer etc langs E-6 og E-18 er et utgangspunkt vi vil anvende. Omsetningen omfatter imidlertid også lokalt forbruk, og noen steder er dette dominerende, mens andre steder er de veifarende hovedmålgruppene, og vi må gjøre anslag på fordelingen av lokalt salg, salg til overnattingsturister, og salg til gjennomreisende.

3.5.1 Utenlandske reisende

Gjennomgangstrafikken av utenlandske turister har vi beregnet ut fra TØIs årlige "Gjesteundersøkelse" blant utenlandske turister. I våre undersøkelser intervjuer vi

⁶ Merk at vi her regner kun konsumet til de besøkende. Ekstra innkjøp foretatt av vertsfamilien kan ha vel så stor betydning, men dette kommer altså ikke inn under turistbegrepet slik vi har definert det.

passasjerer som reiser ut av Norge, og vi teller biler på vei ut. Antallet som reiser inn til Norge via Svinesund og Ørje er omtrent det samme som antallet som reiser ut. Forretnings-/yrkesreiser omfatter ikke ordinære reiser eller ukependling til og fra arbeid i Norge, som ikke er turistreiser per definisjon.

Beregningene viser følgende tall for utenlandske reisende (ut av Norge):

Tabell 22 Antall utenlandske turister som passerer Østfold ut av Norge. 2009. 1000 reisende.

	Svinesund*			Ørje*		
	Ferie	Forretning	Sum	Ferie	Forretning	Sum
Dagsbesøk	161	58	219	99	71	170
Overnattende	495	70	565	238	57	295
Sum	656	128	784	337	128	465

TØI rapport 1070/2010

*Tallene for Svinesund og Ørje er justert opp marginalt for å ta høyde for passeringe ved mindre grenseoverganger i området.

Regner vi samme trafikk begge veier og antar at ca 10 prosent har Østfold som besøksmål (dvs. ikke gjennomreisende), får vi ca 1 411 000 gjennomreisende over Svinesund og ca 837 000 over Ørje.

3.5.2 Norsk gjennomgangstrafikk

Ut fra TØIs nasjonale reisevaneundersøkelse 2005 (RVU 2005), som er siste tilgjengelige data for norske reisende⁷, og Gjesteundersøkelsen 2009 kan det gjøres anslag på omfanget av norske reisende over Svinesund og Ørje. Det er med grunnlag i RVU 2005 beregnet at nordmenn foretok ca 24 millioner enkeltreiser til og fra Sverige (tur/retur regnes som to reiser) med bil og buss i 2005 (Denstadli 2006). Hovedtyngden av disse 12 millionene besøk er handleturer. Det kan antas at omfanget har økt en del siden 2005, men spørsmålet er egentlig hvor mye av dette som går gjennom Østfold, og hvor mange reiser som er foretatt av personer som ikke er bosatt i Østfold.

I flg. Denstadlis analyse foregår 51 prosent av reisene til Sverige til Västra Götaland (3/4 av disse reiser til Strømstad kommune). Dette innebærer om lag 6 millioner tur/returreiser som i hovedsak gikk over Svinesund i 2005. Om lag 19 prosent av reisene gikk til Värmland (2,4 millioner tur/returreiser).

Nærmere undersøkelser av grensehandelen (Vågane 2006) viser at de handlereisende fordelte seg etter bosted slik: Østfold (26 %), Akershus (17 %), Oslo (13 %), Hedmark (12 %), Vestfold (7 %) og Buskerud (6 %) og andre fylker i Sør-Norge (10 %). Trekker vi ut Hedmark og halvparten av de reisende fra Akershus og øvrige fylker sør for Trøndelag står vi igjen med at 66 prosent av reisene foretas av personer som er bosatt slik at Svinesund eller Ørje er de mest sannsynlige innfallsporter til Sverige. Av dette utgjør altså personer bosatt i Østfold 26 prosentpoeng, eller ca 40 prosent.

⁷ Dataene fra siste RVU (2009) var ikke tilgjengelige på det tidspunkt rapporten ble skrevet.

Handleturer omfattet 75 prosent av reisende til Strømstad kommune og 52 prosent av reisende til Värmland (i følge Denstadlis analyse). Vi har ikke tall for den geografiske fordelingen av de som reiser på rene fritidsreiser utenom handleturer eller på arbeidsbetingede reiser. Vi må derfor anta samme geografiske fordeling som for de som var på handletur.

Fra Gjesteundersøkelsen 2009 er det beregnet at ca 3,3 millioner norske lette kjøretøyer har passert grensen ved Svinesund og Ørje på vei ut av Norge i løpet av 2009. (Tallene for Svinesund og Ørje er justert opp litt for å ta høyde for passeringer ved mindre grenseoverganger i området). Hvis vi antar at omtrent like mange norske kjøretøy har reist inn ved de samme grenseovergangene, har altså ca. 6,6 millioner norske kjøretøy passert disse grenseovergangene enten på vei inn eller ut av Norge. Estimerer vi så et belegg på 2,7 (som beregnet i RVU 2005) personer i gjennomsnitt per kjøretøy, så tilsvarer det ca. 17,7 millioner reiser. Fra RVU 2005 framkommer det altså at østfoldinger representere ca 40 prosent av disse grensepasseringene, og vi har ikke noe grunnlag for å si om denne andelen har endret seg siden 2005. Gitt at andelen er lik, står dermed gjennomreisende nordmenn som ikke kommer fra Østfold for om lag 10,6 millioner gjennomreiser. Omtrent 8,5 millioner av disse reisene skjer via Svinesund og vel 2,1 millioner over Ørje. Det tilsvarer en trafikk på ca. 8 600 kjøretøy i døgnet over Svinesund og ca 2 950 kjøretøy over Ørje. I tillegg kommer norske reisende med tyngre kjøretøy som rute- og turbuss, tungtransport og liknende, men disse utgjør kun en liten del av trafikken.

3.5.3 Beregninger av forbruk

Beregningene foran har gitt grunnlag for å fordele de gjennomreisende bilturistene slik:

Tabell 23 Kategorier av reisende gjennom Østfold 2009. 1000 enkeltreiser.

	Svinesund/Halden	Ørje
Utenlandske gjennomreisende	1410	840
Nordmenn på handletur	6375	1090
Nordmenn på ferie- eller yrkesbetinget reise	2125	1010
Sum	9910	2940

TØI rapport 1070/2010

Inklusive utenlandske reisende er det beregnet til sammen om lag 9,9 millioner gjennomreisende over Svinesund/Halden og drøyt 2,9 millioner gjennomreisende over Ørje.

For å kunne gjøre noen anslag på hva gjennomgangstrafikken generer av turismerelatert forbruk, har vi innhentet regnskapstall for en del bensinstasjoner, veikroer, kjøpesentre og annet som ligger slik til at de er et naturlig stoppested for gjennomreisende langs E-18 og E-6, og estimert omsetningen for 2009 i de tilfellene hvor slik informasjon ikke har vært tilgjengelig. På samme måte har vi kontaktet nøkkelpersoner i et utvalg (ni foretak) av disse foretakene for å få et estimat på hvor mye av trafikken/omsetningen som kommer fra kunder bosatt den aktuelle lokale region, og hvor mye som kommer fra bosatte utenom regionen,

hvor sistnevnte gruppe er å regne som turister i denne sammenheng. På grunnlag av dette har vi beregnet omsetningstall i disse foretakene som vi antar kan tilskrives turistenes forbruk. I utgangspunktet er disse omsetningstallene eksklusive merverdiavgift. Vi har lagt til 25 prosent på omsetningstallene for bensinstasjoner og servering (høyeste sats), og 20 prosent på omsetning ved kjøpesentra (et gjennomsnitt av en sats på 14 prosent på mat- og drikkevarer og 25 prosent på øvrige varer), for at de skal være sammenliknbare med tall fra øvrige turismesektorer.

Det er imidlertid vanskelig å vite hvor mye av denne omsetningen som kan tilskrives henholdsvis overnattende turister, dagsbesøkende eller rene gjennomreisende. Denne fordelingen vil også variere med hvilke type foretak det gjelder. De færreste foretakene vi har kontaktet har noen fast formening om dette. Det foreligger ingen kjente undersøkelser om dette, så det er vanskelig å vite den eksakte fordelingen. Derfor har vi måttet gjøre noen anslag på denne fordelingen. I tabellen nedenfor er den omsetningen som er estimert for turister (dvs. ikke-lokale/regionale kunder) fordelt på de ulike kategoriene foretak som betjener gjennomreisende.

Tabell 24 Estimert omsetning for gjennomreisende turister*) i Østfold etter type foretak. 2009. Mill. kr. inkludert mva.

Type foretak	Estimert omsetning fra reisende bosatt utenom regionene	Anslått andel omsetning fra ikke-overnattende gjennomreisende	Estimert omsetning fra ikke-overnattende gjennomreisende
Veikroer	19,8	0,8	15,8
Bensinstasjoner	247,2	0,7	173,0
Kjøpesentre	297,3	0,3	89,2
Sum	564,3		278,1

TØI rapport 1070/2010

*) Tallene omfatter ikke reisende til/fra Moss Lufthavn Rygge

For enkelthets skyld har vi i denne sammenstillingen allokert all den estimerte omsetningen fra turister som ikke overnatter i regionen i kategorien gjennomreisende turister, selv om noe av denne omsetningen kan antas å være generert av dagsbesøkende (se avsnitt 3.6). Omsetningen fra overnattende turister som handler langs E-18 og E-6 er i prinsippet regnet med under overnattingsturisme, og skal således holdes utenfor i beregningene av gjennomgangstrafikk.

For å skille ut omsetningen fra turister på gjennomreise fra overnattende turister, har vi måttet gjøre noen anslag på andelen av omsetning for gjennomreisende for hver foretakstype. Det er grove anslag på fordelingen, men det er klart at hvis mer av omsetningen kan tilskrives gjennomreisende versus overnattende turister eller lokalt bosatte en her antatt, så vil beløpet bli større; og omvent hvis denne andelen er mindre.

Som det fremgår av tabell 24, er omsetningen fra gjennomgangstrafikken beregnet til omtrent 278 millioner kroner, inkludert merverdiavgift. Om lag 62 prosent (173 mill kr) av denne omsetningen skjer ved bensinstasjonene langs de to vegtraseene.

Fordelingen av den estimerte omsetningen for gjennomreisende langs E-6 og E-18 er vist i tabell 25 nedenfor.

Tabell 25 Omsetning generert av gjennomreisende turister i Østfold etter type foretak og vegtrase. 2009. Mill. kr. inklusive mva.

Type foretak	E18	E6	Sum
Veikroer	1,0	14,8	15,8
Bensinstasjoner	97,4	75,6	173,0
Kjøpesentre	15,4	73,8	89,2
Sum	113,9	164,2	278,1

TØI rapport 1070/2010

Av den turismerelaterte omsetningen som kan tilskrives gjennomreisende turister, er det beregnet at 168 millioner kroner blir lagt igjen hos foretak langs E-6 mot 114 millioner kroner langs E-18. Omsetningen i bensinstasjoner og kjøpesentre utgjør mest for gjennomreisende langs E-6, mens de mange bensinstasjonene langs E-18 (som i sin helhet går gjennom Indre Østfold) står for mesteparten av omsetningen fra gjennomreisende der.

Tar man utgangspunkt i antall reisende/reiser over de to grenseovergangene (tabell 23), kan man få en indikasjon på forbruket per gjennomreisende person. Den totale estimerte omsetningen på 278 millioner kroner for gjennomreisende turister fordelt på 12,8 millioner reiser gir et forbruk på om lag 22 kroner per reise eller person.

På grunnlag av de innhentede opplysninger fra enkeltforetak, samt forutsetningene presisert ovenfor, kan vi stipulere følgende fordeling på regioner:

Tabell 26 Forbruk totalt etter region og overnattingsform. Alle turister. Verdier eksklusiv mva. Millioner kroner og prosent. 2009.

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold samlet
Samlet forbruk	7,5	89,3	0,0	65,9	112,9	278,1

3.6 Forbruk knyttet til dagsbesøk

Dagsturister i fylket er besøkende på dagstur til reisemål i Østfold fra bosted eller ferieoppholdssted utenfor fylket (utenom gjennomreisende som gjør et stopp).

3.6.1 Dagsbesøk til besøksmål i Østfold

Dagsturister kan være besøkende til

- populære besøksmål (Fredriksten, Gamlebyen i Fredrikstad, Haldenkanalen, Jeløya, etc) og

- arrangementer (f eks Momarkedet, opera Fredrikssten, ”Allsang på grensen”, fotball-, håndball-, eller ishockeykamper/turneringer i Moss, Fredrikstad og Sarpsborg osv.)
- konserter og festivaler (f eks Glommafestivalen, Månefestivalen etc)
- aktiviteter (badeland, eventyrpark, golf – Østfold har per dato 13 golfbaner med alt fra 6 til 18 hull, etc) og ulike rekreasjonsområder
- museer og utstillinger (f eks. Østfoldmuseene, Kanal museet, Galleri F-15)
- byområder for shopping, restaurantbesøk etc

Dagsturister kan være pensjonistgrupper, skoleklasser, idrettslag eller rett og slett personer på familiebesøk eller sykkeltur, biltur eller båttur. Dagsturister er altså en til dels svært uensartet gruppe.

Det finnes i noen grad konkrete besøkstall for enkelte besøksmål som har billettsystemer (badeland, sportsarrangementer, Momarkedet m fl) , mens for andre (Fredriksten, Gamlebyen etc) er disse tallene er dels ganske upålitelige. Dessuten omfatter besøkstallene både ”reelle” dagsturister og besøkende fra f eks hytteopphold i Østfold og ikke minst lokalt bosatte eller bosatte andre steder i Østfold, og det føres naturlig nok ingen egen statistikk over hvor mye av besøket som er ”ekte” dagsturister.

Vi har likevel samlet inn besøkstall fra de fleste av attraksjonene, kulturaktivitetene, idrettsarrangementene, rekreasjonsaktivitetene, museene og andre besøksmål som er aktuelle for dagsturister i Østfold. Der hvor informasjonen har vært mangelfull, har vi estimert besøkstall ut fra tilgjengelig bakgrunnsinformasjon. Vi har også kontaktet et utvalg (10 enkeltkilder) av disse foretakene/besøksmålene for å få estimater på andelen lokal/regionalt besøk i forhold til besøk fra turister bosatt utenom de aktuelle regionene.

For hele Østfold er det beregnet et besøkstall på knapt 2,1 millioner besøkende i 2009 for alle besøksmålene samlet. Mange av besøksmålene har imidlertid en stor andel lokalt/regionalt bosatt besøkende. Ut fra det tallmaterielet vi har innhentet er det beregnet at i gjennomsnitt, for alle besøksmålene, er omtrent 2/3 lokalt (64 prosent) besøkende bosatt i besøksmålets egen region, og resten er besøkende bosatt utenom de aktuelle regionene. Slik fordelingen er estimert, gir det i underkant av 1,3 millioner lokalt/regionalt bosatt besøkende og knapt 800 000 besøkende bosatt utenom de ulike regionene. Hvis det videre antas at halvparten av de besøkende fra utenom regionene er overnattingsgjester, står vi igjen med 393 000 dagsbesøkende turister.

Tabell 27 Dagsreiseturisme til Østfold etter region 2009. Estimert antall besøkende og forbruk inklusive merverdiavgift.

Region	Antall dagbesøkende (1000)	Estimert forbruk (mill kr.)
Halden	87	15
Fredrikstad/ Hvaler	168	29
Sarpsborg	48	9
Mosse-regionen	24	6
Indre Østfold	66	11
Østfold samlet	393	69

TØI rapport 1070/2010

Av disse er nesten 170 000 dagsbesøkende til Fredrikstad/Hvaler-regionen. Nesten 90 000 besøkere Halden-regionen, og 66 000 besøkere Indre Østfold.

For å beregne forbruket per dagsbesøkende anvender vi opplysninger om forbruket til norske overnattingsgjester fra Ferieundersøkelsen 2008 (TØI TOURIMPACT-prosjektet). For norske overnattende feriegjester i Østfold sommeren 2008 er det beregnet et gjennomsnittlig forbruk på om lag 354 kroner per gjest per døgn, når man trekker fra utgiftene til overnatting. Overnattende feriegjester, som vanligvis tilbringer hele døgnet på ferie i området, kan antas å ha en del høyere forbruk i form av varehandel, servering, transport med mer enn dagsbesøkende tursiter. Anslår vi så at dagsturister i gjennomsnitt har om lag halvparten av døgnforbruket til en overnattingsferiegjest, utgjør det ca 175 kroner per dagsturist i forbruk per besøk. For knapt 400 000 dagsbesøkende utgjør det til sammen ca. 69 millioner kroner. Omtrent 29 millioner kroner av dette legges igjen av dagsbesøkende til Fredrikstad/Hvaler, og ca 15 millioner i Halden-regionen, som vist i tabell 26.

Vi gjør oppmerksom på at beløpene er oppgitt inklusive mva. fordi de beløpene som er angitt av respondentene i Ferieundersøkelsen kan forventes å være oppgitt inklusive merverdiavgift i de fleste tilfeller. Trekket 25 prosent mva.⁸ fra totalbeløpene i tabell 26 er da beregnet totalt forbruk (eksklusive mva.) 56 millioner kroner.

Hvorvidt i underkant av 400 000 dagsbesøkende er et korrekt anslag er naturlig nok usikkert, siden vi ikke kjenner fordelingen på dagsbesøkende og overnattende besøkende til de ulike besøksmålene⁹. Uansett utgjør ikke dagsturismen noen stor andel av turismen i Østfold målt i kroner. Man må her huske på at en stor del av besøkende på attraksjoner, i byområder etc enten er lokalt/regionalt bosatte, eller er personer som allerede er på for eksempel hytte- eller campingferie eller privatbesøk i Østfold. Førstnevnte gruppe er ikke definert som turister, og sistnevnte gruppe er ikke dagsturister til fylket, men er regnet med blant overnattende besøkende.

3.6.2 Cruise – og skipsbesøk

Dagsturister inkluderer også besøkende fra skip/cruisebåter. I følge Havneoppsynet ved Borg Havn hadde Fredrikstad et anløp av cruiseskip med knapt 900 passasjerer i 2008, mens det i 2009 ikke var noen cruiseskipanløp til byen. Anløp av et skip med ca 2000 passasjerer er imidlertid tilmeldt i 2010, som da vil bli det største skipet som har besøkt byen.

Cruisetraffikken til Østfold er altså foreløpig relativt liten, men kan ta seg opp hvis man får etablert flere faste anløp. Begrensingen i kapasitet til små og mellomstore skip vil selvsagt være en faktor i fremtiden. Et antall passasjerer på 2000-3000 per år vil likevel kun bety anslagsvis rundt én million kroner i direkte forbruk for

⁸ Noe av forbruket kan ha lavere mva. sats enn 25 prosent, som for eksempel dagligvarer, men dette anses å ha begrenset betydning for totalforbruket beregnet her.

⁹ Dette kan man ikke vite med rimelig sikkerhet uten at det gjennomføres omfattende spørreundersøkelser ved besøksmålene, gjerne da over flere år og i ulike sesonger.

passasjerene, så cruisetrafikken har foreløpig liten betydning sammenlignet med annen turisttrafikk i Østfold.

3.6.3 Oppsummering om dags- og gjennomreiseturisme

Det er klart at dags- og gjennomreiseturismen har en viss betydning i Østfold økonomisk sett. I antall reiser/turister (13,2 millioner) er omfanget ganske betydelig (tabell 28), og mesteparten kommer som gjennomreisende turister. Forbruket per person/reise er derimot beskjedent (ca 27 kr), men dette varierer sterkt i forhold til type reise. Likevel bidrar disse to typene turisme til omlag 345 millioner kroner i tillegg til forbruk registrert som tilknyttet overnattingsturisme.

Tabell 28 Estimert for gjennomreisende turister i Østfold etter type foretak. 2009. Antall turister/reiser(i 1000) og forbruk (i mill. kr.)

Type turisme	Antall turister (1000 personer)	Estimert omsetning (i mill. kr)
Gjennomreiseturisme	12 850	276
Dagsturisme	393	69
Sum	13 243	345

TØI rapport 1070/2010

* Egentlig gjelder dette antall enkeltreiser (en vei) og ikke antall turister

Størst bidrag er det fra gjennomreisetursimen, som står for over en kvart milliard i estimert forbruk. Denne formen for turisme utgjør også klart flest i antall personer/reiser.

3.7 Forbruk knyttet til produksjon av interregionale transporttjenester

Forbruket av transporttjenester i fylket omfatter langt mer enn det som gjelder overnattende turister i fylket og regionene. Forbrukstallene for ”transport” i tabell 11 omfatter i hovedsak drivstoff, taxi og annen lokal transport.

Produksjonen av transportprodukter til turistkonsum omfatter imidlertid også den delen av interregionale og nasjonale transporttjenester som tog-, fly- og fergetjenester som produseres i Østfold, og som konsumeres av personer som kan defineres som turister. Det vil i praksis si reiser som ikke er av rutinemessig karakter, det vil si at for eksempel daglige eller ukentlige pendlingsreiser ikke er med.

For Østfold gjelder dette i tillegg til jernbanetjenester også ferjetrafikken mellom Moss og Horten, og ikke minst aktivitetene ved Moss Lufthavn Rygge.

I 2006-analysen ble turistrelaterte jernbane- og fergetjenester beregnet til 96,6 millioner kroner, eksklusive mva. Dette beløpet er basert på tall fra det såkalte fylkesvise satellittregnskap for reiseliv (Brændvang og Sørensen 2002).

Medregnet prisstigning, vil beløpet (under samme beregningsforutsetninger) kunne justeres til ca 103 millioner kroner, eksklusive merverdiavgift. Med såkalt

lav sats på 8 prosent, blir beløpet 111 millioner kroner. Vi har imidlertid ikke kunnet fordele verdien av disse tjenestene på regioner.

For Mossregionen vil aktivitetene ved lufthavnen i Rygge (åpnet februar 2008) utgjøre relativt store beløp. I økonomisk sammenheng regnes halvparten av verdien av billettsalg på ruter til og fra flyplassen som produksjonsverdi ved flyplassen. Nesten all økonomisk aktivitet ellers på selve flyplassen, inkludert passasjertjenester, parkering, bilutleie, servering, taxfree-salg etc. vil være relatert til betjening av reisende som per definisjon er turister til og fra flyplassen.

Antall passasjerer over Rygge flyhavn var 619 000 i 2009 (kilde: NRK Østfold). Ut fra regnskapstall for 2008 og antall passasjerer i 2008 har vi beregnet en omsetning for selskapet Rygge Sivile Lufthavn AS på ca 69 millioner kroner i 2009.

Det er flere usikkerhetsmomenter knyttet til produksjonen ved Moss Lufthavn Rygge. Vi vet ikke i hvilken grad servering, taxfree, parkering eller andre kommersielle tjenester ved lufthavnen inngår i denne omsetningen. I tillegg kommer omsetningen knyttet til salget av selve flyreisene. Et annet forhold er at vi ikke vet fordelingen av reisende på bosatte i Østfold (som i denne sammenheng ikke er å betrakte som turister til Østfold,) og bosatte i andre fylker eller i utlandet. Vi har derfor valgt å ikke inkludere Moss Lufthavn Rygge i reiselivstallene for Østfold og Mossregionen.

3.8 Samlet turistrelatert forbruk i Østfold

Samlet turistforbruk i Østfold i 2009, er beregnet til om lag 2,15 milliarder kroner, inkludert merverdiavgift (tabell 29). Herav er det beregnet et forbruk på 643 millioner kroner i Fredrikstad og Hvaler, 520 millioner kr i Mossregionen, 445 mill kr i Sarpsborg, 351 mill kr i Indre Østfold og 211 mill kr i Halden. Disse tallene inkluderer hytteeierens faste utgifter og utgifter til vedlikehold, som ikke er medregnet under overnattende gjesters forbruk tidligere i rapporten.

Tallene for Østfold samlet inkluderer også verdien av transporttjenester produsert innenfor Østfolds grenser for konsum til turister (ikke regionfordelt), det vil si med ferge (Moss-Horten), jernbane og ekspressbuss. Tallene omfatter ikke transporttjenesteproduksjonen (det vil si konsumet av slike tjenester) ved Moss Lufthavn Rygge.

Overnattende turister bosatt utenfor Østfold står for ca 1,54 milliarder kroner i forbruk, mens gjennomreisende og dagsbesøkende står for ca 347 millioner kroner. Faste utgifter og vedlikehold av fritidsboliger eid av personer bosatt utenfor fylket utgjør 155 millioner kroner. I tillegg utgjør særskilte transporttjenester 111 millioner, her kjenner vi ikke fordelingen på overnattende gjester, dagsturister og gjennomreisende.

Tabell 29 Samlet turistforbruk 2009 etter overnattingsform og type. Millioner kroner, inklusive merverdiavgift

	Halden	Sarpsborg	Fredrikstad/ Hvaler	Mosse- regionen	Indre Østfold	Østfold fylke
Overnattende turister						
Hotell og lignende	52,9	141,2	153,8	110,8	22,8	481,5
Camping	46,6	44,4	45,8	128,3	43,9	309,0
Slekt/venner	42,1	76,3	113,8	81,5	91,8	405,5
Annen overnatting	10,8	17,4	18,1	26,3	8,2	80,8
Privat fritidsbolig, bruksbetingede forbruk	20,3	48,5	167,8	60,1	29,3	233,9
Båtturisme	4,2	0,7	19,5	2,3	2,2	28,9
Andre turistkategorier						
Dagsturisme	14,5	8,6	29,	5,5	11,0	68,6
Gjennomreiseturisme *)	7,5	89,3	0,0	65,9	112,9	278,1
Privat fritidsbolig, faste utgifter og vedlikehold	11,7	18,6	115,6	39,8	28,7	154,9
Særskilte transporttjenester **)						111,2
Sum	210,7	445,1	643,1	520,5	350,7	2152,4

TØI rapport 1070/2010

*) Omsetning langs E 18 er lagt til Indre Østfold

**) Omfatter jernbane, ekspressbuss, ferge Moss-Horten. Ikke tallgrunnlag for regionfordeling

4 Direkte og indirekte produksjonsvirkninger og sysselsetting

4.1 Innledning

4.1.1 Direkte og indirekte virkninger

De beregnede konsumtallene fra foregående kapittel omregnes til direkte produksjonsvirkninger ved å fordele verdien av turistenes *konsum* av ulike kategorier varer og tjenester som *produksjon* i ulike næringer.

De indirekte virkningene beregnes som den tilleggsetterspørsel de direkte virkningene skaper i ulike næringer gjennom underleveranser og anvendelse av opptjente lønns- og eierinntekter.

På grunnlag av de direkte og indirekte produksjonsvirkningene beregnes også sysselsettingstall.

Resultatene i analysen er først og fremst tallene i tabellene. Vi har i liten grad kommentert de enkelte resultatene i hver region.

4.1.2 Overgangen fra etterspørselsverdier til produksjonsverdier

Turistenes konsum er beregnet ut fra forbruket av varer og tjenester. Direkte og indirekte virkninger presenteres imidlertid som produksjon fordelt på næringer. Som input i PANDA anvendes også produksjon etter næring.

Det er ikke noen automatikk i overgangen mellom vare/tjeneste og næring. Når vi aggregerer turistenes etterspørsel til fire hovedgrupper av næringer; hotell- og restaurantvirksomhet (overnatting/servering), varehandel (dagligvarer, klær/sko, suvenirer, bensin, etc), transport (taxi, jernbane, buss, ferjer, fly etc) og diverse tjenesteyting (opplevelser, helse, post/tele, bilutleie, reisebyrå/turoperatør, håndverkstjenester til hytta etc) får vi en brukbar og nøyaktig nok tilnærming.

Produksjonsverdi er, litt forenklet sagt, lik omsetningsverdi minus merverdiavgift. Når det gjelder varehandel, regnes imidlertid produksjonsverdien, i henhold til prinsippene i nasjonalregnskapet, lik avansen. Turistenes forbruk innenfor begrepet varehandel skjer innenfor detaljhandelen, her er gjennomsnittlig bruttofortjeneste (på landsbasis) 31 % i følge SSBs strukturstatistikk for varehandelen. Denne andelen må vi også legge til grunn for detaljhandelen i Østfold og i de enkelte regioner når det gjelder produksjonsverdien i varehandelen.

4.1.3 Indirekte virkninger og næringsstruktur

Et forhold som har betydning både for virkningstallenes størrelse og næringsfordeling er at man antar at produksjonen i enkelte næringer styres eksogent. Det vil si at den etterspørselsøkning som reiselivet representerer ikke får noen utslag for produksjonene i næringen, selv om de i praksis kan være underleverandører. Dette gjelder spesielt næringer der produksjonen er politisk styrt, eller der den regionale ressurstilgangen eller andre tilbudssideforhold bestemmer produksjonen. Hovedeksemplene på slike "eksogene sektorer" er produksjonen i statlig og kommunal virksomhet og produksjonen i primærnæringene. Indirekte virkninger i disse næringene blir lik null, fordi produksjonen på kort sikt regnes som uavhengig av turistetterspørselen.

4.2 Direkte og indirekte produksjonsvirkninger

4.2.1 Virkninger på fylkesnivå

For Østfold samlet er det beregnet et samlet turistkonsum eksklusive merverdiavgift på 1 840 millioner kroner. De samlede direkte produksjonsvirkningene er beregnet til ca 1 480 millioner kroner. Differansen skyldes at kun bruttofortjenesten regnes som produksjonsverdi i varehandelssektoren.

Tabell 30 Direkte og indirekte virkninger av reiseliv etter næring. Østfold 2009. Verdier eksklusive merverdiavgift. Millioner kroner.

	Sum direkte virkninger	Sum indirekte virkninger	Totalt
Hotell og restaurant	553,6	33,0	586,6
Varehandel ¹⁰	160,5	30,9	191,4
Transport	395,6	87,1	482,7
Annen privat tjenesteyting	368,1	128,1	496,2
Post og tele, bank og forsikring		88,7	88,7
Bygg og anlegg		44,3	44,3
Nærings- og nytelsesmidler		44,3	44,3
Andre næringer		88,7	88,7
Totalt	1477,8	545,0	2022,8
Multiplikator produksjon			1,37

TØI rapport 1070/2010

Direkte og indirekte produksjonsvirkninger utgjorde i 2009 til sammen litt over 2 milliarder kroner. Produksjonsmultiplikatoren på 1,37 forteller at for hver krone i økt produksjon turismen medfører, skapes det ytterligere produksjonsverdi på 37

¹⁰ Produksjonsverdien er lik bruttofortjenesten, lik 31 % (landsgjennomsnitt) av omsetning ekskl. mva.

øre. Dette som følge av underleveranser og økt vare- og tjenesteetterspørsel som følge av anvendelse økte eierinntekter og lønnsinntekter.

De indirekte virkningene utgjør om lag 545 millioner kroner for fylket under ett (tabell 30). De er absolutt og relativt størst i tjenesteytende sektorer. Dette henger først og fremst sammen med at en stor del av produktinnsatsen (underleveranser) i de sektorer som leverer produkter direkte til turistene (varehandel, hotell/-restaurant og transport er tjenester (håndverkere, markedsføring, regnskap, etc).

Beregning av indirekte virkninger er basert på forholdstallene mellom direkte og indirekte virkningene i 2006-analysen¹¹, for hver hovednæring.

4.2.2 Virkninger på regionnivå

I tabellene nedenfor er det beregnede turistkonsumet i de enkelte regionene omregnet til produksjonsverdi i noen hovednæringer. Dette viser de direkte produksjonsvirkningene. I tillegg viser tabellene de indirekte virkningene fordelt på næringer ut fra forutsetningene beskrevet ovenfor.

Ellers er følgende premisser lagt til grunn: For hotell- og restaurantvirksomhet, varehandel, transport og ”annen privat tjenesteyting” antar vi at indirekte virkninger er de samme relativt sett (i prosent av direkte virkninger) som på fylkesnivå. For øvrige næringer oppgir vi indirekte produksjonsvirkninger kun samlet.

Tabell 31 Direkte og indirekte virkninger etter næringer og region. Verdier eksklusive mva. Millioner kroner 2009.

	Halden			Sarpsborg		
	Direkte	Indirekte	Sum	Direkte	Indirekte	Sum
Hotell og restaurant	67,0	4,0	71,0	122,2	7,3	129,5
Varehandel ¹²	14,4	2,8	17,1	35,9	6,9	42,8
Transport	34,6	7,6	42,2	63,9	14,1	77,9
Annen privat tjenesteyting	33,9	11,8	45,7	76,4	26,6	103,1
Andre næringer		24,0	24,0		49,0	49,0
Sum	149,8	50,1	199,9	298,3	103,8	402,2
Multiplikator produksjon			1,33			1,35

¹¹ Dette kan vi gjøre fordi sammensetningen av turistkonsumet i 2009 – målt ved andelen hver av hovednæringsgruppene hadde av samlet produksjonsverdi – er relativt lik sammensetningen i 2006:

Direkte virkninger (produksjonsverdi ekskl mva) etter hovednæringssektor. Andeler

	Andel 2009	Andel 2006		Andel 2006	Andel 2009
Hotell og restaurant	0,40	0,38	Transport	0,28	0,23
Varehandel	0,10	0,13	Annen privat tjenesteyting	0,22	0,26

¹² Produksjonsverdien i varehandel er lik bruttfortjenesten, lik 31 % (landsgj.snitt) av omsetning ekskl. mva.

	Fredrikstad/Hvaler			Mosseregionen		
	Direkte	Indirekte	Sum	Direkte	Indirekte	Sum
Hotell og restaurant	147,7	8,8	156,5	149,4	8,9	158,3
Varehandel	58,3	11,2	69,5	39,8	7,7	47,5
Transport	81,8	18,0	99,9	76,0	16,7	92,8
Annen privat tjenesteyting	125,6	43,7	169,3	89,6	31,2	120,7
Andre næringer		66,1	66,1		56,8	56,8
Sum	413,4	147,9	561,3	354,7	121,3	476,0
Multiplikator produksjon			1,36			1,34

TØI rapport 1070/2010

	Indre Østfold		
	Direkte	Indirekte	Sum
Hotell og restaurant	67,3	4,0	71,3
Varehandel	32,1	6,2	38,3
Transport	39,9	8,8	48,6
Annen privat tjenesteyting	82,8	28,8	111,6
Andre næringer		15,3	15,3
Sum	222,0	63,1	285,1
Multiplikator produksjon			1,28

TØI rapport 1070/2010

Multiplikatoreffektene (omfanget av indirekte virkninger) er erfaringsmessig lavere jo mindre – og mer geografisk perifert – område vi studerer. Dette har sammenheng med at næringsstruktur og servicetilbud blir mindre variert og at et område i mindre grad blir selvdekkende med hensyn til underleveranser. Regionene i denne analysen omfatter med unntak av Indre Østfold relativt store byområder med ganske variert næringsliv. Multiplikatorene for disse regionene ligger derfor tett opp til multiplikatorverdien for fylket, 1,34 – 1,36. For indre Østfold er multiplikatoren lavere, den er beregnet til 1,28.

4.3 Sysselsetting

Sysselsetting som følge av turisme omfatter både direkte og indirekte sysselsetting. Datagrunnlaget for disse beregningene er PANDA-kjøringer. På regionnivå er PANDA-beregningene for hver næring beheftet med en del usikkerhet. Vi presenterer derfor kun tall for samlet sysselsetting (direkte og indirekte til sammen).

Av tabell 32 framgår det at i underkant av 2 800 personer var sysselsatte i Østfold som direkte eller indirekte følge av *etterspørselen etter varer og tjenester fra overnattende turister, gjennomreisende og turister på dagsbesøk* i 2009.

Tabell 32 Antall direkte og indirekte sysselsatte etter næring. Østfold. 2009.

	Antall sysselsatte ¹³	Prosentandel
Hotell og restaurant	1056	38
Varehandel	344	12
Transport	439	16
Annen privat tjenesteyting	715	26
Andre næringer	213	8
Alle næringer	2767	100

TØI rapport 1070/2010

Størst er sysselsettingen innen hotell- og restaurantsektoren og innen sektoren ”annen privat tjenesteyting”. Den reiselivsrelaterte sysselsettingen utgjør en relativt lav andel av samlet sysselsetting i Østfold (ca 2,1 prosent). Her skal man imidlertid være oppmerksom på at antallet sysselsatte totalt i denne sammenheng er et litt annet begrep¹⁴ enn det vi har anvendt for reiselivet. I PANDA er sysselsettingsbegrepet knyttet til antall årsverk i den regionen man ser på. Innen for eksempel hotell- og restaurantbransjen forekommer det en god del sesong- og deltidsarbeid.

Andelstallene i tabell 32 og 33 er således ikke helt riktige, men gir kun en pekepinn om reiselivets relative betydning.

Tabell 33 Antall sysselsatte som følge av direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region. Andel av sysselsetting totalt, prosent. Østfold 2009

Region	Antall sysselsatte	Andel av total sysselsetting
Halden	297	2,3
Sarpsborg	598	2,5
Fredrikstad/Hvaler	835	2,3
Mosseregionen	708	2,7
Indre Østfold	485	1,7
Ikke fordelt på regioner	57	

TØI rapport 1070/2010

¹³ Antall årsverk utført innen fylket, uavhengig av bosted

¹⁴ Sysselsatte er definert som personer som utførte inntektsgivende arbeid av minst én times varighet i referanseuken, samt personer som har et slikt arbeid, men som var midlertidig fraværende pga. sykdom, ferie, lønnet permisjon e.l. Personer som er inne til førstegangs militær- eller siviltjeneste regnes som sysselsatte. Personer på sysselsettingstiltak med lønn fra arbeidsgiver klassifiseres også som sysselsatte. Tallene gjelder bosatte innen fylke/region.

Sysselsettingen som ikke er fordelt på region gjelder i hovedsak produksjon av transporttjenester innen jernbane og ferge. Produksjonen av transport- og andre tjenester ved Rygge Sivile Lufthavn AS er ikke med i tallgrunlaget.

4.4 Oppsummering direkte og indirekte virkninger

Nedenfor har vi samlet hovedtallene for regioner og fylker.

Tabell 34 Direkte og indirekte reiselivsrelatert etterspørsel, etter region. Overnattinger, produksjonsvirkninger og sysselsetting. Østfold 2009.

	1000 overnattinger	Totalt turistkonsum mill. kroner	Direkte + indirekte produksjons virkninger mill. kr. ¹⁵	Antall direkte og indirekte sysselsatte	Produksjons- multiplikator
Halden	355	213,1	199,9	297	1,33
Sarpsborg	619	445,1	402,2	598	1,35
Fredrikstad/Hvaler	1590	643,1	561,3	835	1,36
Mosseregionen	791	520,5	476,0	708	1,34
Indre Østfold	592	350,7	285,1	485	1,28
Østfold	3363	2152,4	2022,8	2767	1,37

TØI rapport 1070/2010

Tallene gjelder bare overnattende besøkende i Østfold. Tallene inkluderer omsetning fra overnattende besøkende (også båtturister), gjennomreisende og andre dagsbesøkende. Turismerelatert produksjon ved togtrafikk og fergedrift er inkluderte, men ikke verdien av aktiviteter ved Moss Lufthavn Rygge.

¹⁵ Produksjonsverdien i varehandel er her regnet som bruttofortjenesten (er lik 31 % av omsetning eksklusive merverdiavgift).

5 Sammenlikning med tall for 2006

Resultater og tabeller i denne rapporten er i hovedtrekk presentert etter samme oppsett som i tilsvarende rapport for 2006 (Dybedal 2007). Tilgangen på nytt og mer presist grunnlagsmateriale innebærer imidlertid at tallene ikke er direkte sammenliknbare. Det er spesielt grunnlaget for beregning av antall ikke-kommersielle overnattinger og for beregning av forbruk per gjestedøgn for ulike overnatningskategorier som er annerledes.

Tabell 35 Turistkonsum og overnattinger i Østfold. Beregnede tall for 2006 og 2009, etter region.

	Turistkonsum overnattende turister (mill kr)		1000 overnattinger	
	2006	2009	2006	2009
Halden	137,9	172,7	393	355
Sarpsborg	263,5	327,8	614	619
Fredrikstad/ Hvaler	482,5	499,3	1557	1590
Mosse-regionen	336,9	407,0	836	791
Indre Østfold	201,5	196,0	672	592
Østfold totalt	1507,8	1510,7	3602	3363

TØI rapport 1070/2010

I tabell 35 vises forbrukstall og overnattingstall for 2006 og 2009. Forskjellen mellom tallene for 2006 og 2009 skyldes altså dels reell utvikling i antall turister og deres forbruk (samt prisstigning), og dels endringer i datagrunnlaget.

De eneste konsistente (sammenliknbare) tallparene er overnattingstall i hoteller og på registrerte campingplasser, som hentes fra SSBs overnatningsstatistikk.

6 Regnearkmodell for oppdatering

Beregningene som er gjort i dette prosjektet, og grunnlagsmaterialet for beregningene er systematisert i en egen regnearkmodell (Excel). Hensikten med dette er å ha et ferdig opplegg for oppdatering av fylkestall og regionale tall for

- overnatting
- turistkonsum
- direkte og indirekte produksjonsvirkninger
- sysselsetting

til senere år.

Selv om man har forsøkt å gjøre modellen så enkel og brukervennlig som mulig, består den av mange trinn. Grunnlagsmaterialet består av ulike former for data, med flere varianter mht til årlige oppdateringer. For å gjøre den enkleste varianten er det tilstrekkelig å anvende tall som er lett tilgjengelige fra SSB hvert år; overnattingsdata, konsumprisindeks, befolkningstall, tall for fritidshus per region.

Modellens ulike trinn, datagrunnlag og virkemåte er beskrevet i modellfilen.

Litteratur

- Andreassen, Lisbeth 2004: *Hytteundersøkelsen i Vestfold 2004*. Lito Reiselivsanalyse, Larvik
- Brændvang og Sørensen 2002: Fylkesfordelt satellittregnskap for turisme (Statistisk sentralbyrå rapport 2002/9)
- Regionaløkonomiske virkninger av reiseliv – utvikling av en analysemodell. (Steinar Johansen, Frode Kann og Petter Dybedal 2002, NIBR-rapport 2002:23)
- Daae, Bern og Jæger 2007: *Merkevaren Østfolds merkeidentitet og merkeimage. Resultat for "Spørreskjema Hytteeiere" i Østfold 2007*. Foreløpig utkast. Østfold fylkeskommune
- Denstadli, Jon Martin 2006: Reiseomfang og transportmiddelbruk på lange reiser. TØI rapport 865/2006
- Dybedal, Petter 2005: *Ringvirkninger av reiseliv i Buskerud, Telemark og Vestfold*. TØI rapport 780/2005.
- Dybedal, Petter 2006 I: *Ringvirkninger av reiseliv for Aust-Agder og Vest-Agder 2005*. TØI rapport 867/2006.
- Dybedal, Petter 2006 II: *Økonomiske ringvirkninger av reiseliv i Hedmark og Oppland 2005*. TØI rapport 863/2006.
- Dybedal, Petter 2007: *Økonomiske virkninger av reiseliv i Østfold 2006*. TØI rapport 920/2007.
- Ericsson, Birgitta og Reidun Grefsrud 2005. *Fritidshus i innlandet: Bruk og lokaløkonomiske effekter*. Rapport 06/2005. Østlandsforskning
- Rideng, Arne, Jan Vidar Haukeland og Petter Dybedal 2006: *Utenlandske turistenes forbruk i Norge 2005*. TØI rapport 823/2006.
- Skønberg, Sven Erik og Steinar Normann 2007: Båtturisme i Østfold. Østfoldforskning: Rapport OR.10.07
- Velvin, Jan, 2003: *Fremtidsrettet hytteutvikling. Brukerundersøkelse blant hytteeiere i Hol, Rollag og Sigdal – resultater og anbefalinger*. Buskerud fylkeskommune/Høgskolen i Buskerud juni 2004
- Vågane, Liva 2006: Daglige fritidsaktiviteter, hytte- og båtliv og svenskehandel. TØI rapport 861/2006

Besøks- og postadresse:

Transportøkonomisk institutt
Gaustadalléen 21
NO 0349 Oslo

Telefon: 22 57 38 00
Telefaks: 22 60 92 00
E-post: toi@toi.no

www.toi.no

**Transportøkonomisk institutt
Stiftelsen Norsk senter for samferdselsforskning**

- utfører forskning til nytte for samfunn og næringsliv
- har rundt 70 forskere med høy, flerfaglig samferdselskompetanse samarbeider med en rekke samfunnsinstitusjoner, forsknings- og undervisningssteder i Norge og i utlandet
- gjennomfører forsknings- og utredningsoppdrag av høy kvalitet innen områder som trafiksikkerhet, kollektivtransport, miljø, reisevaner, reiseliv, planlegging, beslutningsprosesser, transportøkonomi og næringslivets transporter
- driver aktiv forskningsformidling gjennom TØI-rapporter, Internett, tidsskriftet Samferdsel og andre nasjonale og internasjonale tidsskrifter
- deltar i CIENS, Forskningscenter for miljø og samfunn, i Forskningsparken nær Universitetet i Oslo